Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 108 (5969).

4 ИЮНЬ ШАНБА 1977 ЙИЛ.

Баҳоси 2 тийин.

Совет жамиятининг раҳбар ва етакчи кучи, совет жамияти сиёсий системасининг, барча давлат ва жамоат ташкилотларининг ўзаги Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидир. КПСС халқ учун яшайди ва халққа хизмат қилади.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг

КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)

КОНСТИТУЦИЯ КОМИССИЯСИ ТАҚДИМ ЭТГАН ВА УМУМХАЛҚ МУҲОКАМАСИГА ЧИҚАРИШ УЧУН СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ ТОМОНИДАН МАЪҚУЛЛАНГАН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ КОНСТИТУЦИЯСИНИНГ ЛОЙИҲАСИ

В. И. Ленин бошчилигидаги Коммунистик партия раҳбарлигида Россия ишчилари ва деҳқонлари амалга оширган Улуғ Октябрь социалистик революцияси капиталистлар ва помешчиклар ҳокимиятини ағдариб ташлади, зулм занжирларини парчалади ва революцион ғалабаларни ҳимоя қилишнинг, социализм ва коммунизм қуришнинг асосий қуроли бўлган янги типдаги давлатни — Совет давлатини барпо қилди.

Совет ҳокимияти ғоят катта социал-иқтисодий ўзгаришларни амалга оширди, кишининг киши томонидан эксплуатация қилинишини, синфий антагонизмларни ва миллий адоватни абадий тугатди, ишлаб чиқариш воситаларининг ижтимоий мулклигини, меҳнаткашлар оммаси учун чинакам демократияни барқарор қилди. Инсоният тарихида биринчи социалистик жамият вужудга келтирилди.

Улуғ Ватан урушида тарихий ғалаба қозонган совет халқининг, унинг Қуролли Кучларининг сўнмас жасорати социализм кучларининг ёрқин намойиши бўлди. Бу ғалаба СССРнинг халқаро позицияларини мустаҳкамлади, бутун дунёда социализм кучларининг ўсиши учун, миллий озодлик, демократия ва тинчлик учун янги қулай имкониятлар яратиб берди.

Совет халқи ўзининг бунёдкорлик фаолиятини давом эттириб, мамлакатнинг тез ва ҳар томонлама ривожланишини, социалистик тузумнинг такомиллашувини таъминлади. Ишчилар синфи колхозчи деҳқонлар ва халқ зиёлиларининг иттифоқи, СССР миллатлари ва элатларининг дўстлиги мустаҳкамланди. Ишчилар синфи етакчи куч бўлган совет жамиятининг социал-сиёсий бирлиги вужудга келди. Совет давлати пролетариат диктатураси вазифаларини бажариб бўлгач, умумхалқ давлатига айланди. Бутун халқнинг авангарди — Коммунистик партиянинг раҳбарлик роли ошди.

СССРда ривожланган социалистик жамият қурилди. Социализм эндиликда ўз негизида ривожланиб бораётган, янги тузумнинг бунёдкорлик кучлари, социалистик турмуш тарзининг афзалликлари тобора тўлиқроқ очилаётган мана шу босқичда меҳнаткашлар буюк революцион ғалабаларнинг самараларидан тобора кенгроқ фойдаланмоқдалар.

Бу жамият — қудратли ишлаб чиқарувчи кучлар, илғор фан ва маданият барпо қилинган, халқ фаровонлиги муттасил ўсиб бораётган, шахснинг ҳар томонлама камол топиши учун тобора қулайроқ шароитлар вужудга келаётган жамиятдир.

Бу жамият — етук социалистик ижтимоий муносабатлар жамияти бўлиб, унда барча социал табақаларнинг яқинлашуви, барча миллатлар ва элатларнинг юридик ва амалдаги бирлиги асосида одамларнинг янги тарихий бирлиги — совет халқи вужудга келди.

Бу жамият — ғоят уюшган, ғоявий ва онгли меҳнаткашларнинг — ватанпарварлар ва интернационалистларнинг жамиятидир.

Бу жамият —ҳар бир кишининг бахт-саодати тўғрисида ҳамманинг ғамхўрлик қилишини ва ҳамманинг бахт-саодати тўғрисида ҳар бир кишининг ғамхўрлик қилишини ўз ҳаётининг қонуни қилиб олган жамиятдир.

Бу жамият — чинакам демократия жамияти бўлиб, унинг сиёсий системаси барча ижтимоий ишларни самарали бошқаришни, давлат ҳаётида барча меҳнаткашларни тобора актив қатнаштиришни, кишининг реал ҳуқуқлари ва эркинликларини гражданлик масъулияти билан боғлаб олиб боришни таъминлайди.

Ривожланган социалистик жамият коммунизм йўлидаги қонуний босқичдир.

Совет давлатининг олий мақсади — синфсиз коммунистик жамият қуришдир. Давлатнинг бош вазифалари: коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш, социалистик ижтимоий муносабатларни такомиллаштириш ва уларни коммунистик муносабатларга айлантириш, коммунистик жамият кишисини тарбиялаб етиштириш, меҳнаткашларнинг моддий ва маданий турмуш даражасини ошириш, мамлакат хавфсизлигини таъминлаш, тинчликни мустаҳкамлашга ва халқаро ҳамкорликни ривожлантиришга ёрдамлашишдир.

Совет халқи

илмий коммунизм ғояларига амал қилиб ва ўзининг революцион анъаналарига содиқ бўлиб қолиб,

социализмнинг буюк социал-иқтисодий ва сиёсий ғалабаларига таяниб,

социалистик демократияни янада ривожлантиришга интилиб,

жаҳон социалистик системасининг таркибий қисми бўлган СССРнинг халқаро мавқеини ҳисобга олиб ва ўзининг интернационал масъулиятини англаб,

1918 йилги РСФСР Конституциясининг, 1924 йилги СССР Конституциясининг ва 1936 йилги СССР Конституциясининг ғоялари ва принциплари давомийлигини сақлаб қолиб,

умумхалқ социалистик давлатининг мақсадлари ва принципларини эълон қилади, уни ташкил этиш асосларини белгилайди ва уларни ушбу Конституцияда мустаҳкамлайди.

I. Ижтимоий—сиёсий ва иқтисодий тузумнинг асослари

1 Б О Б.

СИЁСИЙ СИСТЕМА

1-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи мамлакат ишчилар синфининг, деҳқонлари ва зиёлиларининг, барча миллатлари ва элатларининг ирода ва манфаатларини ифодаловчи социалистик умумхалқ давлатидир.

2-модда. СССРда бутун ҳокимият халқникидир.

Давлат ҳокимиятини халқ СССРнинг сиёсий негизини ташкил этган халқ депутатлари Советлари орқали амалга оширади.

Давлатнинг бошқа ҳамма органлари Советлар назорати остида ишлайди ва Советларга ҳисоб бериб туради.

3-модда. Совет давлати демократик централизм принципига мувофиқ ташкил этилади ва иш олиб боради: давлат ҳокимиятининг барча органлари пастдан то юқоригача сайлаб қўйилади, халқ олдида ҳисоб бериб туради, юқори органларнинг қарорлари қуйи органлар учун мажбурийдир. Демократик централизм ягона раҳбарликни жойлардаги ташаббускорлик ва ижодий активлик билан, ҳар бир давлат органининг ва мансабдор шахснинг топширилган иш учун масъул эканлиги билан уйғунлаштиради.

4-модда. Совет давлати, унинг барча органлари социалистик қонунчилик асосида иш кўради, ҳуқуқ-тартиботни, жамиятнинг манфаатларини ва гражданларнинг ҳуқуқларини муҳофаза қилишни таъминлайди. Давлат муассасалари, жамоат ташкилотлари ва мансабдор шахслар СССР Конституциясига ва Совет Қонунларига риоя қилишга мажбурдирлар.

5-модда. Давлат ҳаётининг энг муҳим масалалари умумхалқ муҳокамасига чиқарилади, шунингдек умумхалқ ўртасида овозга (референдумга) қўйилади.

6-модда. Совет жамиятининг раҳбар ва етакчи кучи, совет жамияти сиёсий системасининг, барча давлат ва жамоат ташкилотларининг ўзаги Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидир. КПСС халқ учун яшайди ва халққа хизмат қилади.

Марксча-ленинча таълимот билан қуролланган Коммунистик партия жамиятни ривожлантиришнинг бош истиқболини, СССРнинг ички ва ташқи сиёсат йўлини белгилаб беради, совет халқининг буюк бунёдкорлик фаолиятига раҳбарлик қилади, унинг коммунизм ғалабаси учун курашини планли равишда, илмий жиҳатдан асослаб олиб боради.

7-модда. Касаба союзлари, Бутуниттифоқ Ленинчи Коммунистик Ёшлар Союзи, кооператив ва бошқа оммавий жамоат ташкилотлари давлат ва жамоат ишларини бошқаришда, сиёсий, хўжалик, социал-маданий масалаларни ҳал этишда ўз Уставларида қўйилган вазифаларга мувофиқ қатнашадилар.

8-модда. Социалистик демократияни янада авж олдириш: жамият ва давлат ишларини бошқаришда меҳнаткашларни тобора кенгроқ қатнаштириш, давлат аппаратини такомиллаштириш, жамоат ташкилотларининг активлигини ошириш, халқ контролини кучайтириш, давлат ва жамоат ҳаётининг ҳуқуқий асосини мустаҳкамлаш, қилинаётган ишлардан халқни кенгроқ хабардор қилиб туриш, жамоатчилик фикрини доимо ҳисобга олиб бориш совет жамияти сиёсий системасини ривожлантиришнинг асосий йўналишидир.

2 Б О Б.

ИҚТИСОДИЙ СИСТЕМА

9-модда. Ишлаб чиқариш воситаларининг социалистик мулклиги СССР иқтисодий системасининг негизидир. Социалистик мулк: давлат (умумхалқ) мулкини, колхозларнинг ва бошқа кооператив ташкилотларнинг мулкини (колхоз-кооператив мулкни); касаба союз ва бошқа жамоат ташкилотларининг мулкини ўз ичига олади.

Давлат социалистик мулкни қўриқлайди ва уни кўпайтириш учун шароит яратиб беради.

Социалистик мулкдан шахсий бойлик орттириш мақсадида фойдаланишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

10-модда. Давлат мулки бутун совет халқининг умумий бойлиги, социалистик мулкнинг асосий формасидир.

Ер, ер ости бойликлари, сувлар, ўрмонлар фақат давлат мулкидир, асосий ишлаб чиқариш воситалари — саноат, қурилиш ва қишлоқ хўжалик корхоналари, транспорт ва алоқа воситалари, шунингдек банклар, савдо корхоналари ва социал-маиший корхоналар, шаҳарлардаги асосий уй-жой фонди давлатникидир.

11-модда. Колхозлар ва бошқа кооператив ташкилотларнинг, уларнинг бирлашмаларининг ишлаб чиқариш воситалари ҳамда уларнинг Уставда кўрсатилган вазифаларини бажаришга хизмат қилаётган бошқа мол-мулклари уларнинг ўз мулкидир. Колхозлар эгаллаб турган ерлар текин ва бемуддат фойдаланиш учун уларга бириктириб қўйилади.

Давлат колхоз-кооператив мулкини ривожлантиришга ва уни давлат мулки билан яқинлаштиришга кўмаклашади.

Касаба союз ва бошқа жамоат ташкилотларининг Уставларида кўрсатилган вазифаларини амалга оширишлари учун зарур мол-мулклар уларнинг ўз мулкидир.

12-модда. СССР гражданларининг шахсий мулкида меҳнат билан топилган даромадлар ва жамғармалар, уй-жой ва уйдаги ёрдамчи хўжалик, уй-рўзғор ашёлари шахсий истеъмол ва қулайлик буюмлари бўлиши мумкин. Гражданларнинг шахсий мулкка эга бўлиш ҳуқуқи, худди шунингдек уларнинг шахсий мулкка ворислик ҳуқуқи қонун билан қўриқланади. Гражданлар ёрдамчи хўжалик юритиш (шу жумладан, мол ва парранда боқиш) боғдорчилик ва сабзавотчилик қилиш учун, шунингдек шахсий уй-жой қуриш учун қонунда белгиланган тартибда давлат ва колхозлар томонидан берилган ерлардан фойдаланишлари мумкин.

Гражданларнинг шахсий мулки бўлган ва улар тасарруфидаги мол-мулк меҳнатсиз даромадлар олиш учун ишлатилиши ёки жамият зарарига фойдаланилиши мумкин эмас.

13-модда. Совет кишиларининг эркин меҳнати ижтимоий бойликни кўпайтириш, халқнинг ва ҳар бир совет кишисининг фаровонлигини ошириш манбаидир.

«Ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга меҳнатига яраша» деган принципга мувофиқ давлат меҳнат меъёрини ва истеъмол меъёрини контроль қилиб туради. Давлат даромадлардан олинадиган солиқ миқдорини белгилаб беради ва солиқдан озод қилинадиган иш ҳақи даражасини аниқлаб беради.

Ижтимоий фойдали меҳнат ва унинг натижалари кишининг жамиятдаги мавқеини белгилайди. Давлат ҳам моддий, ҳам маънавий рағбатлантириш билан меҳнатни ҳар бир совет кишисининг биринчи ҳаётий эҳтиёжига айлантиришга ёрдам беради.

14-модда. Кишиларнинг ўсиб бораётган моддий ва маънавий эҳтиёжларини энг тўлиқ қондириш социализмда ижтимоий ишлаб чиқаришнинг олий мақсадидир.

Давлат меҳнаткашларнинг ижодий активлигига, социалистик мусобақага, фан-техника тараққиётининг муваффақиятларига таяниб, меҳнат унумдорлигини ўстиришни, ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ва иш сифатини оширишни, халқ хўжалигининг узлуксиз ва мутаносиб ривожланиб боришини таъминлайди.

15-модда. СССР экономикаси мамлакат территориясидаги ижтимоий ишлаб чиқаришнинг тақсимот ва айирбошлашнинг барча бўғинларини ўз ичига олган яхлит халқ хўжалик комплексидир.

Экономикага раҳбарлик халқ хўжалигини ва социал-маданий қурилишни ривожлантиришнинг давлат планлари асосида, тармоқ ва территориал принципларни ҳисобга олган ҳолда, марказлаштирилган раҳбарликни корхоналарнинг, бирлашмалар ва бошқа ташкилотларнинг хўжалик юритишдаги мустақиллигини ва ташаббускорлигини уйғунлаштирган ҳолда амалга оширилади. Бунда хўжалик ҳисоби, фойда, таннарх актив ишга солинади.

16-модда. Меҳнаткашларнинг коллективлари, жамоат ташкилотлари корхоналарни ва бирлашмаларни бошқаришда, меҳнат ва турмушни ташкил этиш масалаларини, ишлаб чиқаришни ривожлантиришга, шунингдек социал-маданий эҳтиёжларга ва моддий рағбатлантиришга мўлжалланган маблағлардан фойдаланиш масалаларини ҳал этишда қатнашадилар.

17-модда. СССРда касб-корлик-ҳунармандчилик, қишлоқ хўжалиги, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш соҳаларида қонунга мувофиқ якка тартибдаги меҳнат фаолиятига, шунингдек гражданларнинг ва гражданлар оила аъзоларининг фақат шахсий меҳнатига асосланган бошқа турлардаги меҳнат фаолиятига йўл қўйилади.

18-модда. СССРдаги ҳозирги ва келажак авлодларнинг манфаатларини кўзлаб, ер ва ер ости бойликларини, ўсимликлар ва ҳайвонот дунёсини қўриқлаш ва улардан илмий асосда, оқилона фойдаланиш, ҳаво ва сувни тоза сақлаш, табиий бойликларни узлуксиз кўпайтириб боришни таъминлаш ва инсоннинг атроф муҳитини яхшилаш учун зарур чоралар кўрилади.

3 Б О Б.

СОЦИАЛ РИВОЖЛАНИШ ВА МАДАНИЯТ

19-модда. Совет давлати жамиятнинг социал бир хиллигини кучайтиришга, шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги, ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат ўртасидаги муҳим тафовутларни йўқотишга, СССРдаги барча миллатлар ва элатларни янада ривожлантиришга ва яқинлаштиришга кўмаклашади.

20-модда. Совет давлати «Ҳар бир кишининг эркин камол топиши ҳамманинг эркин камол топиши шартидир» деган коммунистик идеалга мувофиқ гражданларнинг ўз ижодий кучларини, қобилиятларини ва истеъдодларини ривожлантиришлари ва ишга солишлари учун, шахснинг ҳар томонлама камол топиши учун реал имкониятларни кенгайтиришни ўз олдига мақсад қилиб қўяди.

21-модда. Давлат комплекс механизациялаш ва ишлаб чиқаришни автоматлаштириш асосида меҳнат шароитини яхшилаш тўғрисида, оғир қўл меҳнатини қисқартириш, бора-бора бутунлай тугатиш тўғрисида ҳам ғамхўрлик қилади.

22-модда. СССРда қишлоқ хўжалик меҳнатини индустриал меҳнатнинг бир турига айлантириш, қишлоқ жойларида халқ маорифи, маданият, соғлиқни сақлаш, маиший хизмат кўрсатиш, савдо ва коммунал хўжалик муассасаларининг шохобчаларини кенгайтириш, қишлоқларни обод посёлкаларга айлантириш программаси изчиллик билан амалга оширилаверади.

23-модда. Давлат меҳнаткашларнинг меҳнат ҳақи, реал даромадлари даражасини меҳнат унумдорлигининг ўсишига қараб кўтариш йўлини оғишмай амалга ошираверади.

Жамият аъзоларининг эҳтиёжларини тағин ҳам тўлароқ қондириш мақсадида ижтимоий истеъмол фондлари вужудга келтирилади. Давлат жамоат ташкилотларининг ва меҳнат коллективларининг кенг иштироки билан шу фондларни кўпайтиришни ва одилона тақсимлашни таъминлаб туради.

24-модда. СССРда соғлиқни сақлаш, социал таъминот, маиший хизмат кўрсатиш, умумий овқатланиш ва коммунал хўжалик давлат системалари ишлаб турибди ва ривожланмоқда.

Давлат аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасида кооператив ва бошқа жамоат ташкилотларининг фаолиятини рағбатлантиради.

25-модда. СССРда ягона маориф системаси мавжуд бўлиб, у ёшларни коммунистик руҳда тарбиялашга, маънавий ва жисмоний камол топтиришга, уларни меҳнатга ва ижтимоий фаолиятга тайёрлашга хизмат қилади. СССРда илм олиш текиндир.

26-модда. Давлат жамиятнинг эҳтиёжларига мувофиқ фанни планли равишда ривожлантиришни ва илмий кадрларни тайёрлашни таъминлайди, илмий тадқиқотларнинг натижаларини халқ хўжалигига ва ҳаётнинг бошқа соҳаларига жорий этишни ташкил қилади.

27-модда. Давлат жамиятнинг маънавий бойликларини қўриқлаш ва кўпайтириш ҳақида, улардан совет кишиларининг маданий савиясини ошириш учун кенг фойдаланиш тўғрисида ғамхўрлик қилади.

СССРда профессионал санъатни ва халқ бадиий ижодкорлигини ривожлантириш ҳар жиҳатдан рағбатлантирилади.

4 Б О Б.

ТАШҚИ СИЁСАТ

28-модда. Совет давлати ленинча тинчлик сиёсатини изчиллик билан ўтказади, халқлар хавфсизлигини мустаҳкамлаш ва кенг халқаро ҳамкорлик учун курашади.

СССРнинг ташқи сиёсати СССРда коммунизм қуриш учун қулай халқаро шароитларни таъминлашга, жаҳон социализмининг позицияларини мустаҳкамлашга, халқларнинг миллий озодлик ва социал тараққиёт йўлидаги курашини қўллаб-қувватлашга, агрессив урушларнинг олдини олишга ва турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаш принципини изчиллик билан амалга оширишга қаратилган сиёсатдир.

Урушни пропаганда қилиш СССРда қонун билан ман этилган.

29-модда. СССРнинг бошқа давлатлар билан муносабатлари куч ишлатишдан ёки кучни пеш қилиб таҳдид этишдан ўзаро воз кечиш; суверен тенглик; чегараларнинг бузилмаслиги; давлатларнинг территориал бутунлиги; низоларни тинч йўл билан ҳал қилиш; ички ишларга аралашмаслик, инсон ҳуқуқларини ва асосий эркинликларни ҳурматлаш, халқларнинг тенг ҳуқуқлилиги ва ўз тақдирини ўзи ҳал этиш ҳуқуқи; давлатлар ўртасида ҳамкорлик; халқаро ҳуқуқнинг ҳамма тан олган принциплари ва нормаларидан, СССР тузган халқаро шартномалардан келиб чиқадиган мажбуриятларни ҳалол бажариш принципларига риоя қилиш асосига қурилади.

30-модда. Жаҳон социалистик системасининг, социалистик ҳамдўстликнинг таркибий қисми бўлган Совет Иттифоқи социалистик интернационализм асосида социализм мамлакатлари билан дўстликни ва ҳамкорликни, ўртоқларча ўзаро ёрдамлашишни ривожлантиради ва мустаҳкамлайди, иқтисодий интеграцияда ва халқаро социалистик меҳнат тақсимотида актив қатнашади.

5 Б О Б.

СОЦИАЛИСТИК ВАТАННИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

31-модда. Социалистик Ватанни ҳимоя қилиш давлатнинг энг муҳим функциясидир, бутун халқ ишидир.

Социалистик ғалабаларни, совет халқининг тинч меҳнатини, давлатнинг суверенитетини ва территориал бутунлигини ҳимоя қилиш мақсадида СССРда Қуролли Кучлар барпо қилинган ва умумий мажбурий ҳарбий хизмат жорий этилган.

СССР Қуролли Кучларининг халқ олдидаги бурчи — социалистик Ватанни пухта ҳимоя қилиш, ҳар қандай агрессорга дарҳол зарба беришни гарантиялайдиган даражада доимий жанговар тайёр бўлиб туришдир

32-модда. Давлат мамлакатнинг хавфсизлигини ва мудофаа қобилиятини таъминлайди, СССРнинг Қуролли Кучларини барча зарур нарсалар билан таъмин этади.

Давлат органларининг, жамоат ташкилотларининг, мансабдор шахсларнинг ва гражданларнинг мамлакат хавфсизлигини таъминлашга ва унинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлашга доир бурчлари қонун билан белгиланади.

II. Давлат ва шахс

6 Б О Б.

СССР ГРАЖДАНЛИГИ. ГРАЖДАНЛАРНИНГ ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИ

33-модда. Совет гражданлиги бутун ССР Иттифоқи учун ягонадир. Иттифоқдош республиканинг ҳар бир граждани СССР гражданидир.

Совет граждани бўлиш ва Совет гражданлигидан маҳрум бўлиш асослари ва тартиби СССР қонуни билан белгиланади.

СССР гражданлари чет элларда совет давлати ҳимояси ва паноҳида бўлади.

34-модда. СССР гражданлари ўзларининг насл-насабидан, социал ва мулкий мавқеидан, миллати ва ирқидан, жинси, маълумоти, тили, динга муносабати, машғулотининг тури ва характери, яшаш жойи ва бошқа ҳолатларидан қатъий назар қонун олдида тенгдирлар.

(Давоми иккинчи бетда).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)

(Боши биринчи бетда).

Иқтисодий, сиёсий, социал ва маданий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида СССР гражданларининг тенг ҳуқуқлилиги таъминланади.

35-модда. СССРда хотин-қизлар эркаклар билан тенг ҳуқуқларга эгадирлар.

Бу ҳуқуқларнинг амалга оширилиши хотин-қизларга илм олишда ва касб-ҳунар ўрганишда, меҳнатда, меҳнат учун ҳақ тўлашда ва ишда кўтарилишда, ижтимоий-сиёсий ва маданий фаолиятда тенг имкониятлар бериб қўйиш, шунингдек хотин-қизларнинг меҳнатини ва соғлиғини сақлашга доир махсус чоралар кўриш; оналик ва болаликни ҳуқуқий ҳимоя қилиш, моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, шу жумладан ҳомиладор хотинларга ва оналарга ҳақ тўланадиган отпускалар ва бошқа имтиёзлар бериш; ёлғиз оналарга давлат ёрдами бериш йўли билан таъминланади.

36-модда. Турли миллат ва ирқларга мансуб совет гражданлари тенг ҳуқуқларга эгадирлар.

Бу ҳуқуқларнинг амалга оширилиши СССРдаги барча миллатлар ва элатларни ҳар томонлама камол топтириш ва яқинлаштириш сиёсати билан, гражданларни совет ватанпарварлиги ва социалистик интернационализм руҳида тарбиялаш билан, она тилидан ва СССРдаги бошқа халқларнинг тилларидан фойдаланиш имконияти билан таъминланади.

Ҳуқуқларни ҳар қандай бўлмасин тўғридан-тўғри ёки бошқа йўллар билан чеклаш, ирқий ва миллий белгиларга қараб гражданларга тўғридан-тўғри ёки бошқа йўллар билан имтиёзлар бериш, шунингдек ирқий ёки миллий мумтозликни, адоватни ва камситишни ҳар қандай тарғиб қилиш қонунга мувофиқ жазоланади.

37-модда. СССРдаги чет эл гражданларига ва гражданлиги бўлмаган шахсларга қонунда назарда тутилган ҳуқуқлар ва эркинликлар, шу жумладан қонун бўйича ўзларига тегишли шахсий, мулкий, оилавий ва бошқа ҳуқуқларни ҳимоя қилмоқ учун судга ва бошқа давлат органларига мурожаат қилиш ҳуқуқи гарантияланади.

СССР территориясидаги чет эл гражданлари ва гражданлиги бўлмаган шахслар СССР Конституциясини ҳурматлашга ва Совет қонунларига риоя қилишга мажбурдирлар.

38-модда. Меҳнаткашларнинг манфаатларини ва тинчлик ишини ҳимоя қилганликлари учун, революцион ва миллий озодлик ҳаракатида қатнашганликлари учун, прогрессив ижтимоий-сиёсий, илмий ва бошқа ижодий фаолият учун таъқиб қилинаётган ажнабийларга СССР бошпана ҳуқуқини беради.

7 БОБ.

СССР ГРАЖДАНЛАРИНИНГ АСОСИЙ ҲУҚУҚЛАРИ, ЭРКИНЛИКЛАРИ ВА БУРЧЛАРИ

39-модда. СССР гражданлари СССР Конституциясида ва Совет қонунларида эълон қилинган ва гарантияланган социал-иқтисодий, сиёсий ва шахсий ҳуқуқлар ҳамда эркинликларнинг ҳаммасига тўлиқ эгадирлар. Социалистик тузум социал-иқтисодий ва маданий ривожланиш программалари бажарила борган сари гражданларнинг ҳуқуқларини ва эркинликларини кенгайтиришни, уларнинг турмуш шароитини узлуксиз яхшилаб боришни таъминлайди.

Гражданлар ҳуқуқлар ва эркинликлардан фойдаланишлари жамият ва давлатнинг манфаатлари ҳамда бошқа гражданларнинг ҳуқуқларига зарар етказмасликлари керак.

40-модда. СССР гражданлари меҳнат қилиш ҳуқуқига яъни меҳнатнинг миқдори ва сифатига мувофиқ ҳақ тўланадиган ва гарантияланган иш олиш ҳуқуқига, шу жумладан ўзларининг лаёқатларига, қобилиятларига, ўрганган касбларига, олган билимларига мувофиқ равишда ва жамият эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда касб, машғулот ва иш танлаш ҳуқуқига эгадирлар.

Меҳнат қилиш ҳуқуқи социалистик хўжалик системаси билан, жамиятнинг ишлаб чиқариш кучларини тинимсиз ўстириш билан, текинга касб ўргатиш билан, меҳнат малакасини ошириш ва янги ихтисосларни ўргатиш йўли билан таъминланади.

41-модда. СССР гражданлари дам олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ ишчи ва хизматчилар учун 41 соатлик иш ҳафтаси билан ҳамда бир қатор касблар ва ишлаб чиқаришлар учун қисқартирилган иш куни билан, тунги пайтларда қисқартирилган иш вақти билан; ҳар йили ҳақ тўланадиган отпускалар бериш билан, ҳар ҳафта дам олиш кунлари бериб туриш билан, шунингдек маданий-оқартув ва соғломлаштириш муассасалари шохобчаларини кенгайтириш, оммавий спортни, физкультурани ва туризмни ривожлантириш билан; истиқомат жойида дам олиш учун қулай имкониятлар яратиб бериш ҳамда бўш вақтдан оқилона фойдаланиш учун бошқа шароитлар яратиш билан таъминланади.

Колхозчилар иш вақтининг ва дам олиш вақтининг муддати колхозларнинг уставларида белгилаб берилади.

42-модда. СССР гражданлари соғлиқларини сақлаш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ давлат соғлиқни сақлаш муассасалари томонидан бепул малакали медицина ёрдами берилиши билан; хавфсизлик техникасининг ва ишлаб чиқариш санитариясининг ривожлантирилиши ва такомиллаштирилиши билан; гражданларни даволаш ва соғлиқларини мустаҳкамлаш учун хизмат қиладиган муассасаларни кўпайтириш билан; кенг профилактика тадбирларини ўтказиш билан; атроф муҳитни соғломлаштириш тадбирларини кўриш билан; ёш авлоднинг сиҳат-саломатлиги тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилиш, болалар меҳнатини тақиқлаш билан; касалликнинг олдини олиш ва камайтиришга, гражданларнинг узоқ йил актив ҳаёт кечиришларини таъминлашга қаратилган илмий тадқиқотларни авж олдириш билан таъминланади.

43-модда. СССР гражданлари қариган чоқда, касал бўлиб қолганларида, шунингдек меҳнат қобилиятини тўла равишда ёки қисман йўқотганларида ва боқувчисиз қолганларида моддий таъминот олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ ишчилар, хизматчилар ва колхозчиларни социал страхование қилиш; қарилик, инвалидлик пенсиялари ва боқувчисиз қолганида пенсия тўлаш, меҳнат қобилиятини вақтинча йўқотганида нафақалар тўлаш; меҳнат қобилиятини қисман йўқотган гражданларни ишга жойлаб қўйиш; қариб қолган ёлғиз гражданларга ва инвалидларга ғамхўрлик қилиш билан гарантияланади;

44-модда. СССР гражданлари уй-жойли бўлиш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ давлат ва жамоат уй-жой фондини ривожлантириш ва қўриқлаш билан, кооператив ва якка тартибдаги уй-жой қуришга кўмаклашиш, уй-жой қурилиши программаси амалга оширила борган сари бериб бориладиган уй-жой майдонини жамоатчилик контроли остида одилона тақсимлаш, шунингдек квартира ҳақининг камлиги билан таъминланади.

45-модда. СССР гражданлари илм олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ илм олишнинг ҳамма турлари бепуллиги, ёшларга умумий мажбурий ўрта таълим бериш амалга оширилиши, ўқитишни ҳаёт билан, ишлаб чиқариш билан боғлаш асосида ҳунар-техника таълими, ўрта махсус ва олий таълимни кенг ривожлантириш билан; сиртқи ва кечки таълимни ривожлантириш билан; ўқувчиларга ва студентларга давлат стипендиялари ва бошқа имтиёзлар бериш билан; мактаб дарсликларини текин бериш билан; мактабда она тилида ўқитиш имкониятини яратиб бериш билан; касб танлашга йўллаш системасини ривожлантириш ва меҳнаткашларнинг мустақил илм олишлари учун шароит яратиб бериш билан таъминланади.

46-модда. СССР гражданлари маданият ютуқларидан фойдаланиш ҳуқуқига эгадирлар.

Бу ҳуқуқ ватан ва жаҳон маданиятининг давлат ва жамоат фондларида сақланаётган бойликларидан ҳаммани баҳраманд қилиш; мамлакат территориясида маданий-оқартув муассасаларини ривожлантириш ва бир текис жойлаштириш; чет давлатлар билан маданий алоқаларни кенгайтириш билан таъминланади.

47-модда. Коммунистик қурилиш мақсадларига мувофиқ СССР гражданларига илмий, техникавий ва бадиий ижод эркинлиги гарантияланади. Бу эркинлик илмий тадқиқотларни, ихтирочилик ва рационализаторлик фаолиятини кенг авж олдириш билан, санъатни ривожлантириш билан таъминланади. Давлат бунинг учун зарур моддий шароитларни яратиб беради, кўнгилли жамиятларни ва ижодий союзларни қўллаб-қувватлаб туради.

Авторлар, ихтирочилар ва рационализаторларнинг ҳуқуқлари қонун билан қўриқланади.

48-модда. СССР гражданлари давлат ва жамоат ишларини бошқаришда қатнашиш ҳуқуқига эгадирлар.

СССР гражданлари халқ депутатлари Советларига сайлайдилар ва сайланишлари мумкин, умумдавлат ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган қонунлар ва қарорларнинг лойиҳаларини муҳокама қилишда ва ишлаб чиқишда, давлат органларининг, кооператив ва бошқа жамоат ташкилотларининг ишларида, уларнинг фаолиятини контрол қилишда, ишлаб чиқаришни ва меҳнат коллективларининг ишларини бошқаришда, истиқомат жойларида ўтказиладиган йиғилишларда қатнашадилар.

49-модда. СССРнинг ҳар бир граждани давлат органларининг ва жамоат ташкилотларининг фаолиятини яхшилаш тўғрисида уларга таклифлар киритиш, ишдаги камчиликларни танқид қилиш ҳуқуқига эгадир. Мансабдор шахслар гражданларнинг таклифларини ва аризаларини қонунда белгиланган муддатларда кўриб чиқишга, уларга жавоб бериш ва зарур чоралар кўришга мажбурдирлар.

Танқид учун таъқиб қилиш тақиқланади.

50-модда. Меҳнаткашларнинг манфаатларига мувофиқ ва социалистик тузумни мустаҳкамлаш мақсадида СССР гражданларига сўз, матбуот, йиғилишлар, митинглар, кўчаларда намойишлар қилиб юриш эркинликлари таъминланади. Бу сиёсий эркинликларни амалга ошириш меҳнаткашларга ва уларнинг ташкилотларига жамоат биноларини, кўчалар ва майдонларни бериб қўйиш, ахборотни кенг тарқатиш, матбуот, телевидение ва радиодан фойдаланиш имкониятини бериб қўйиш билан таъминланади.

51-модда. Коммунистик қурилиш мақсадларига мувофиқ СССР гражданлари сиёсий активликни ва ташаббускорликни ривожлантиришга, ўзларининг кўпгина хилма-хил манфаатларини қондиришга кўмаклашувчи жамоат ташкилотларига уюшиш ҳуқуқига эгадирлар.

Жамоат ташкилотларига ўз уставларида белгиланган вазифаларни муваффақиятли бажаришлари учун шарт-шароит гарантияланади.

52-модда. СССР гражданларининг виждон эркинлиги, яъни ҳар қандай динга эътиқод қилиш, ҳар қандай диний маросимларни бажариш ёки ҳеч қандай динга эътиқод қилмаслик, атеистик пропаганда олиб бориш ҳуқуқи тан олинади. Диний эътиқодлар туфайли адоват ва нафрат қўзғатиш тақиқланади.

СССРда диний муассасалар давлатдан ва мактаб диний муассасалардан ажратилган.

53-модда. Оила давлат ҳимоясидадир.

Аёл билан эркакнинг ихтиёрий келишувига биноан тузилади; оилавий муносабатларда эр-хотинлар тўла тенг ҳуқуқлидирлар.

Болалар муассасаларининг кенг шохобчаларини барпо қилиш ва ривожлантириш, маиший хизмат кўрсатишни ва умумий овқатланишни ташкил этиш ва такомиллаштириш, кўп болали оилаларга нафақалар ва имтиёзлар бериш, бола туғилганида нафақа тўлаш йўли билан давлат оилага ёрдам беради.

54-модда. СССР гражданларининг шахсий дахлсизлиги гарантияланади. Суднинг қарорисиз ёки прокурорнинг рухсатисиз ҳеч ким қамоққа олиниши мумкин эмас.

55-модда. СССР гражданлари уй-жойининг дахлсизлиги гарантияланади. Истиқомат қилувчиларнинг розилигисиз уларнинг уйига қонуний асоси бўлмай туриб киришга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

56-модда. Гражданларнинг шахсий ҳаёти, ёзишмалар сири, телефонда айтилган гапларнинг ва телеграфда берилган хабарларнинг сири қонун билан қўриқланади.

57-модда. Шахсни ҳурматлаш, совет кишисининг ҳуқуқлари ва эркинликларини қўриқлаш — барча давлат органларининг, жамоат ташкилотларининг ва мансабдор шахсларнинг бурчидир.

СССР гражданлари ўз ҳаётларига ва соғлиқларига, мулкларига ва шахсий эркинликларига, ор-номусларига ва қадр-қимматларига тажовузлардан суд орқали ҳимоя қилиниш ҳуқуқига эгадирлар.

58-модда. СССР гражданлари мансабдор шахсларнинг ҳаракатлари устидан шикоят қилиб давлат органларига ва жамоат ташкилотларига мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадирлар. Бу шикоятлар қонунда белгиланган тартибда ва муддатда кўриб чиқилиши лозим.

Мансабдор шахсларнинг қонунни бузувчи, ўз ваколатларини суиистеъмол қилувчи, гражданларнинг ҳуқуқларини камситувчи ҳатти-ҳаракатлари устидан қонунда белгиланган тартибда судга шикоят қилиниши мумкин.

СССР гражданлари давлат муассасаларининг ва жамоат ташкилотларининг, шунингдек мансабдор шахсларнинг ўз вазифаларини бажариш чоғида қилган ғайри-қонуний ҳаракатлари етказган зарарни қонунда белгиланган тартибда ва доирада ундириб олиш ҳуқуқига эгадирлар.

59-модда. Гражданнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг амалга оширилиши унинг ўз бурчларини бажариши билан чамбарчас боғлиқдир.

СССР граждани СССР Конституциясига, совет қонунларига риоя қилиши, социалистик турмуш қоидаларини ҳурматлаши, СССР граждани деган юксак номга муносиб бўлиши шарт.

60-модда. Ижтимоий фойдали фаолиятнинг ўзи танлаб олган соҳасида ҳалол меҳнат қилиш, меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомига қаттиқ риоя қилиш меҳнатга лаёқатли ҳар бир СССР гражданининг бурчи ва шарафли ишидир.

61-модда. Социалистик мулкни асраш ва мустаҳкамлаш СССР гражданининг бурчидир. Давлат ва жамоат мулкини талон-торож ва исроф қилишга қарши курашиш СССР гражданининг бурчидир.

Социалистик мулкка чанг солувчи шахслар қонун билан жазоланадилар.

62-модда. СССР граждани Совет давлатининг манфаатларини ҳимоя қилиши, унинг қудратини ва обрўйини мустаҳкамлашга кўмаклашиши шарт.

Социалистик Ватанни ҳимоя қилиш ҳар бир СССР гражданининг муқаддас бурчидир.

Ватанга хиёнат халқ олдидаги энг оғир жиноятдир.

63-модда. СССР Қуролли Кучлари сафларида ҳарбий хизмат қилиш совет гражданларининг фахрли бурчидир.

64-модда. Бошқа гражданларнинг миллий қадр-қимматини ҳурматлаш, кўп миллатли Совет давлати миллатларининг ва элатларининг дўстлигини мустаҳкамлаш ҳар бир СССР гражданининг бурчидир.

65-модда. СССР граждани бошқа шахсларнинг ҳуқуқларини ва қонуний манфаатларини ҳурматлаши, жамият манфаатларига зид ва ножўя ҳаракатларга нисбатан муросасиз бўлиши, жамоат тартибини сақлашга бутун чоралар билан кўмаклашиши шарт.

66-модда. СССР гражданлари болаларни тарбиялаш тўғрисида ғамхўрлик қилиши, уларни ижтимоий фойдали меҳнатга тайёрлаши, социалистик жамиятнинг муносиб аъзолари қилиб ўстириши шарт.

67-модда. СССР гражданлари табиатни муҳофаза қилишлари, унинг бойликларини қўриқлашлари шарт.

Тарихий ёдгорликларни ва бошқа маданий бойликларни сақлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиш СССР гражданларининг бурчидир.

68-модда. Бошқа мамлакатларнинг халқлари билан дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантиришга, ялпи тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлашга кўмаклашиш СССР гражданининг интернационал бурчидир.

III. СССРнинг миллий давлат тузилиши

8 БОБ.

СССР—ИТТИФОҚ ДАВЛАТ

69-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи миллатларнинг ўз тақдирларини ўзлари эркин равишда белгилашлари ва тенг ҳуқуқли Совет Социалистик Республикаларининг ихтиёрий бирлашувлари натижасида тузилган кўп миллатли бир бутун иттифоқ давлатдир.

СССР совет халқи давлат бирлигининг тимсоли бўлиб, биргаликда коммунизм қуриш мақсадида барча миллатлар ва элатларни жипслаштиради.

70-модда. СССР Иттифоқига:
Россия Совет Федератив Социалистик Республикаси,
Украина Совет Социалистик Республикаси,
Белоруссия Совет Социалистик Республикаси,
Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси,
Қозоғистон Совет Социалистик Республикаси,
Грузия Совет Социалистик Республикаси,
Озарбайжон Совет Социалистик Республикаси,
Литва Совет Социалистик Республикаси,
Молдавия Совет Социалистик Республикаси,
Латвия Совет Социалистик Республикаси,
Қирғизистон Совет Социалистик Республикаси,
Тожикистон Совет Социалистик Республикаси,
Арманистон Совет Социалистик Республикаси,
Туркманистон Совет Социалистик Республикаси,
Эстония Совет Социалистик Республикаси бирлашгандирлар.

71-модда. Ҳар бир иттифоқдош республиканинг ўз эрки билан СССРдан чиқиш ҳуқуқи сақланади.

72-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг ўз олий давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари орқали амалга ошириладиган ҳуқуқлари қуйидагилардан иборат:

1) СССР составига янги республикалар қабул қилиш; иттифоқдош республикалар составида янги автоном республикалар ва автоном областлар тузилишини тасдиқлаш;

2) ССР Иттифоқининг давлат чегарасини белгилаб бериш ва иттифоқдош республикалар ўртасидаги чегара ўзгаришларини тасдиқлаш;

3) республика ва маҳаллий давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг ташкил этилиши ва ишлашининг умумий асосларини белгилаб қўйиш;

4) бутун СССР территориясида қонунларнинг бир-бирига мувофиқ бўлишини таъминлаш, ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунларининг асосларини белгилаб қўйиш;

5) ягона социал-иқтисодий сиёсат юргизиш, мамлакат экономикасига раҳбарлик қилиш; фан-техника тараққиётининг асосий йўналишларини белгилаш; СССР халқ хўжалигини ва социал-маданий қурилишини ривожлантириш планларини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, уларнинг бажарилиши тўғрисидаги ҳисоботларни тасдиқлаш;

6) СССРнинг ягона давлат бюджетини ишлаб чиқиш ва тасдиқлаш, унинг ижроси тўғрисидаги ҳисоботни тасдиқлаш; ягона пул ва кредит системасига раҳбарлик қилиш; Иттифоқ, республика ва маҳаллий бюджетларни тузиш учун тушадиган солиқлар ва даромадларни белгилаб қўйиш; нарх ва меҳнат ҳақи соҳасидаги сиёсатни белгилаш;

7) халқ хўжалиги тармоқларига, умумиттифоқ қарамоғидаги бирлашмаларга ва корхоналарга раҳбарлик қилиш; иттифоқ-республика қарамоғидаги тармоқларга, бирлашмаларга ва корхоналарга умумий раҳбарлик қилиш;

8) тинчлик ва уруш масалалари, суверенитетни ҳимоя қилиш, СССРнинг давлат чегараларини ва территориясини қўриқлаш, мудофаани ташкил этиш, Қуролли Кучларга раҳбарлик қилиш;

9) давлат хавфсизлигини таъминлаш;

10) халқаро муносабатларда СССР номидан вакиллик қилиш; СССРнинг чет давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан алоқалари; иттифоқдош республикаларнинг чет давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан муносабатларининг умумий тартибини белгилаш ва шу муносабатларни координациялаш; давлат монополияси асосидаги ташқи савдо;

11) СССР Конституциясига риоя этилиши устидан контроль қилиб туриш ва иттифоқдош республикалар Конституцияларининг СССР Конституциясига мувофиқ бўлишини таъминлаш;

12) умумиттифоқ аҳамиятига эга бўлган бошқа масалаларни ҳал этиш.

73-модда. ССР Иттифоқининг қонунлари барча иттифоқдош республикаларнинг территорияларида баббаравар кучга эга. Иттифоқдош республика қонуни билан умумиттифоқ қонуни ўртасида тафовут бўлиб қолган тақдирда СССР қонуни амал қилади.

74-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи территорияси яхлит территория бўлиб, иттифоқдош республикалар территорияларини ўз ичига олади.

СССРнинг суверенитети унинг бутун территориясига даҳлдордир.

9 БОБ.

ИТТИФОҚДОШ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ

75-модда. Иттифоқдош республика — бошқа совет республикалари билан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқига бирлашган Совет Социалистик давлатидир.

СССР Конституциясининг 72-моддасида кўрсатилган доирадан ташқарида Иттифоқдош республика ўз территориясида давлат ҳокимиятини мустақил равишда амалга оширади.

Иттифоқдош республиканинг СССР Конституциясига мувофиқ келадиган ва республика хусусиятларини ҳисобга олиб тузилган ўз Конституцияси бўлади.

76-модда. ССР Иттифоқи қарамоғига берилган масалаларнинг СССР Олий Советида, СССР Олий Совети Президиумида, СССР ҳукуматида ва ССР Иттифоқининг бошқа органларида ҳал этилишида иттифоқдош республика қатнашади.

Иттифоқдош республика ўз территориясида ССР Иттифоқи ваколатлари амалга оширилишига кўмаклашади, СССР давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг қарорларини бажаради.

77-модда. Иттифоқдош республиканинг розилигисиз унинг территорияси ўзгартирилиши мумкин эмас. Иттифоқдош республикалар ўртасидаги чегаралар тегишли республикаларнинг ўзаро келишуви билан ўзгартирилиши мумкин ва ССР Иттифоқи томонидан тасдиқланиши керак.

78-модда. Иттифоқдош республика ўзининг ўлка, область, округ, районларга бўлинишини белгилайди ва маъмурий-территориал тузилишининг бошқа масалаларини ҳал этади.

79-модда. Иттифоқдош республика чет давлатлар билан алоқа боғлашга, улар билан шартномалар тузишга ҳамда дипломатия ва консуллик вакиллари айирбошлашга, халқаро ташкилотлар фаолиятида иштирок этишга ҳақлидир.

80-модда. Иттифоқдош республикаларнинг суверен ҳуқуқлари ССР Иттифоқи томонидан қўриқланади.

10 БОБ.

АВТОНОМ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ

81-модда. Автоном республика иттифоқдош республика составида бўлади.

Автоном республика ўз қарамоғидаги масалаларни ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республика ҳуқуқлари доирасидан ташқарида мустақил ҳал этади.

Автоном республиканинг СССР Конституциясига ва иттифоқдош республика Конституциясига мувофиқ келадиган ҳамда автоном республиканинг хусусиятларини ҳисобга олиб тузилган ўз Конституцияси бўлади.

82-модда. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республика қарамоғига берилган масалалар ҳал этилишида автоном республика ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республика олий давлат ҳокимияти ҳамда бошқарув органлари орқали қатнашади.

Автоном республика ўз территориясида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республика ваколатлари амалга оширилишига кўмаклашади. СССР ва иттифоқдош республика давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг қарорларини бажаради.

83-модда. Автоном республиканинг розилигисиз унинг территорияси ўзгартирилиши мумкин эмас.

84-модда. Россия Совет Федератив Социалистик Республикасига: Бошқирдистон, Бурятия, Доғистон, Кабарда-Балқария, Қалмиқ, Карелия, Коми, Марий, Мордовия, Шимолий Осетия, Татаристон, Тува, Удмуртия, Чечен-Ингушия, Чувашия ва Якутия Автоном Совет Социалистик Республикалари киради.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасига Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси киради.

Грузия Совет Социалистик Республикасига Абхазия ва Ажария Автоном Совет Социалистик Республикалари киради.

Озарбайжон Совет Социалистик Республикасига Нахичеван Автоном Совет Социалистик Республикаси киради.

11 БОБ.

АВТОНОМ ОБЛАСТЬ ВА АВТОНОМ ОКРУГ

85-модда. Автоном область иттифоқдош республикага киради. Автоном область тўғрисидаги қонунни автоном область халқ депутатлари Советининг тақдимига биноан иттифоқдош республика Олий Совети қабул қилади.

86-модда. Россия Совет Федератив Социалистик Республикасига: Адигея, Тоғли Олтой, Яҳудий, Қорачай, Черкасия, Хакасия автоном областлари киради.

Грузия Совет Социалистик Республикасига Жанубий Осетия автоном области киради.

Озарбайжон Совет Социалистик Республикасига Тоғли Қорабоғ автоном области киради.

Тожикистон Совет Социалистик Республикасига Тоғли Бадахшон автоном области киради.

87-модда. Автоном округ ўлка ёки область составига киради. Автоном округлар тўғрисидаги Низомни иттифоқдош республика Олий Совети тасдиқлайди.

IV. Халқ депутатлари Советлари ва уларни сайлаш тартиби

12 БОБ.

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ СОВЕТЛАРИ СИСТЕМАСИ ВА ИШЛАШ ПРИНЦИПЛАРИ

88-модда. Халқ депутатлари Советлари — СССР Олий Совети, иттифоқдош республикаларнинг Олий Советлари, Автоном республикаларнинг Олий Советлари, халқ депутатлари ўлка, область Советлари, автоном областлар ва автоном округлар халқ депутатлари Советлари, халқ депутатлари шаҳар, район, шаҳарлардаги район, посёлка ва қишлоқ Советлари давлат ҳокимияти органларининг ягона системасини ташкил этади.

89-модда. СССР Олий Советининг, иттифоқдош республикалар Олий Советларининг ва автоном республикалар Олий Советларининг ваколат муддати — беш йил.

Халқ депутатлари ўлка, область Советларининг, автоном областлар, автоном округлар халқ депутатлари Советларининг, халқ депутатлари шаҳар, район, шаҳарлардаги район, посёлка ва қишлоқ Советларининг ваколат муддати — икки ярим йил.

Халқ депутатлари Советларига сайлов тегишли Советларнинг ваколат муддати тугашидан камида икки ой илгари тайинланади.

90-модда. Халқ депутатлари тегишли Советларининг ихтиёрига берилган энг муҳим масалалар уларнинг сессияларида кўриб чиқилади ва ҳал этилади.

Халқ депутатлари Советлари ижро қилувчи ва бошқарувчи, шунингдек ўзларига ҳисоб берадиган бошқа органларни тузадилар, доимий комиссияларни сайлайдилар.

91-модда. Халқ депутатлари Советлари халқ контроли органларини тузадилар, бу органлар давлат контролини корхоналар, колхозлар, муассасалар ва ташкилотлардаги меҳнаткашларнинг жамоат контроли билан боғлаб олиб борадилар.

Халқ контроли органлари давлат планлари ва топшириқларининг бажарилишини контрол қиладилар, давлат интизомини бузишга, маҳаллийчилик, ишга маҳкамачилик назари билан қараш кўринишларига, хўжасизлик ва исрофгарчиликка, сансалорлик ва бюрократизмга қарши курашадилар, давлат аппарати ишини такомиллаштиришга кўмаклашадилар.

Халқ контроли органларини ташкил этиш ва уларнинг ишлаш тартиби қонун билан белгиланади.

92-модда. Халқ депутатлари Советлари бевосита ёки ўзлари тузган органлар орқали давлат, хўжалик ва социал-маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларига раҳбарлик қиладилар, қарорлар қабул қиладилар, уларнинг ижросини таъминлайдилар, қарорларнинг амалга оширилишини контрол қиладилар.

93-модда. Халқ депутатлари Советларининг фаолияти масалаларни коллектив бўлиб, эркин, амалий муҳокама қилиш ва ҳал этиш, ошкоралик, ижро қилувчи ва бошқарувчи органларнинг, Советлар тузадиган бошқа органларнинг Советларга ва аҳолига мунтазам ҳисоб бериб туриши, уларнинг ишига гражданларни кенг кўламда қатнаштириш асосига қурилади.

13 БОБ.

САЙЛОВ СИСТЕМАСИ

94-модда. Халқ депутатларининг ҳамма Советларига депутатлар сайлаш умумий, тенг ва тўппа-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида, яширин овоз бериш йўли билан ўтказилади.

95-модда. Депутатлар сайлаш умумийдир: СССРнинг 18 га етган барча гражданлари сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эгадирлар, ақлдан озганлиги қонун билан эътироф этилган кишилар бундан мустаснодир.

(Давоми учинчи бетда).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)

(Боши 1, 2-бетларда).

96-модда. Депутатлар сайлаш тенгдир: ҳар бир сайловчи бир овозга эгадир; ҳамма сайловчилар сайловда тенг асосда иштирок этадилар.

97-модда. Депутатлар тўппа-тўғри сайланади: халқ депутатларининг барча Советларига депутатларни гражданлар бевосита сайлайдилар.

98-модда. Депутатлар сайлашда яширин овоз берилади: сайловчиларнинг ўз истакларини билдириши контрол қилинмайди.

99-модда. Депутатликка номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг, касаба союзларининг, Бутуниттифоқ ленинчи коммунистик ёшлар союзининг ташкилотларига, кооператив ва бошқа жамоат ташкилотларига, меҳнат коллективларига берилади.

СССР гражданларининг ва жамоат ташкилотларининг депутатликка номзодларнинг сиёсий, амалий ва шахсий фазилатларини эркин, ҳар тарафлама муҳокама қилиши, шунингдек йиғилишларда, матбуотда, телевидение, радио орқали агитация қилиш ҳуқуқи гарантияланади.

100-модда. Халқ депутатлари Советларига депутатлар сайлаш сайлов округлари бўйича ўтказилади. Жамоат ташкилотлари ва меҳнат коллективлари вакилларидан тузиладиган сайлов комиссиялари Советларга сайлов ўтказишни таъминлайдилар.

Халқ депутатлари Советларига сайлов ўтказиш тартиби қонун билан белгиланади.

14 БОБ.
ХАЛҚ ДЕПУТАТИ

101-модда. Депутатлар халқ депутатлари Советларида халқнинг мухтор вакилларидир.

Депутатлар Советларнинг ишида қатнашиб, давлат, хўжалик ва социал-маданий қурилиш масалаларини ҳал этадилар, Советларнинг қарорларини амалга оширишни ташкил қиладилар, давлат органларининг, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг иши устидан контроллик қиладилар.

Депутат ўз фаолиятида умумдавлат манфаатларига амал қилади, сайлов округи аҳолисининг талаб—эҳтиёжларини ҳисобга олади, сайловчиларнинг наказларини амалга оширишга эришади.

102-модда. Депутат ўз ваколатларини ишлаб чиқариш ёки хизмат фаолиятини тўхтатмаган ҳолда амалга оширади.

Совет сессиялари вақтида, шунингдек қонунда кўзда тутилган бошқа ҳолларда депутатлик ваколатларини бажариш учун депутат ишлаб чиқариш ёки хизмат вазифаларини бажаришдан озод қилиниб, унинг доимий иш жойидаги ўртача иш ҳақи сақлаб қолинади.

103-модда. Депутат тегишли давлат органлари ва мансабдор шахсларга сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадир, улар сўровга Совет сессиясида жавоб беришлари шарт.

Депутат барча давлат ва жамоат органларига, корхоналар, муассасалар, ташкилотларга депутатлик фаолияти масалалари юзасидан мурожаат қилишга ва ўзи қўйган масалаларни кўриб чиқишда иштирок этишга ҳақлидир. Тегишли давлат ва жамоат органларининг, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарлари депутатни дарҳол қабул қилишга ва унинг таклифларини қонунда белгиланган муддатларда кўриб чиқишга мажбурдирлар.

104-модда. Депутатга ўз ҳуқуқлари ва вазифаларини ҳеч монесиз ва самарали амалга ошириш учун шарт-шароит таъминлаб берилади.

Депутатларнинг даҳлсизлиги, шунингдек депутатлик фаолиятининг бошқа гарантиялари депутатлар статуси тўғрисидаги қонунда ҳамда ССР Иттифоқининг, иттифоқдош ва автоном республикаларнинг бошқа қонунларида белгиланади.

105-модда. Депутат ўз иши ва Советнинг иши тўғрисида сайловчилар олдида ҳисоб бериб туриши шарт.

Сайловчиларнинг ишончини оқламаган депутат сайловчилар кўпчилигининг қарори билан қонунда белгиланган тартибда исталган вақтда чақириб олиниши мумкин.

V. СССР давлат ҳокимиятининг ва бошқарувининг олий органлари

15 БОБ.
СССР ОЛИЙ СОВЕТИ

106-модда. СССР давлат ҳокимиятининг олий органи СССР Олий Советидир.

Ушбу Конституцияга мувофиқ ССР Иттифоқи ихтиёрига берилган ҳамма масалаларни СССР Олий Совети ҳал этишга ҳақлидир.

СССР Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартишлар киритиш; СССР составига янги республикалар қабул этиш, янги автоном республикалар ва автоном областлар тузилганлигини тасдиқлаш; СССР халқ хўжалигини ривожлантириш ва социал-маданий қурилиш давлат планларини, СССР Давлат бюджетини ва уларнинг бажарилиши тўғрисидаги ҳисоботларни тасдиқлаш; ССР Иттифоқининг СССР Олий Советига ҳисоб бериб турадиган органларини тузиш фақат СССР Олий Совети томонидан амалга оширилади.

СССР қонунларини фақат СССР Олий Совети қабул қилади.

107-модда. СССР Олий Совети икки палатадан: Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советидан иборат.

СССР Олий Советининг палаталари тенг ҳуқуқлидир.

108-модда. Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советидаги депутатларнинг сони баб-баравар бўлади. Иттифоқ Совети аҳолисининг сони тенг бўлган сайлов округларидан сайланади.

Миллатлар Совети қуйидаги норма билан: ҳар бир иттифоқдош республикадан 32 депутат, ҳар бир автоном республикадан 11 депутат, ҳар бир автоном областдан 5 депутат ва ҳар бир автоном округдан бир депутат ҳисобидан сайланади.

Иттифоқ Совети билан Миллатлар Совети ўзлари сайлайдиган мандат комиссияларининг тақдимига биноан депутатларнинг ваколатларини тўғри деб топиш ҳақида, сайлов тўғрисидаги қонунлар бузилган тақдирда эса айрим депутатларнинг сайланишини ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисида қарор қабул қиладилар.

109-модда. СССР Олий Советининг ҳар бир палатаси палата раисини ва унинг тўрт ўринбосарини сайлайди.

Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг раислари тегишли палаталарнинг мажлисларига раҳбарлик қиладилар ҳамда уларнинг ички тартибини бошқарадилар.

СССР Олий Совети палаталарининг қўшма ялпи мажлисларини Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг раислари навбатма-навбат олиб борадилар.

110-модда. СССР Олий Советининг сессиялари йилига икки марта чақирилади.

Навбатдан ташқари сессиялар СССР Олий Советининг Президиуми томонидан унинг ўз ташаббуси билан ёки бирор палата депутатларининг камида учдан бир қисми таклифига биноан, шунингдек иттифоқдош республикалардан бирининг талабига биноан чақирилади.

СССР Олий Советининг сессияси палаталарнинг алоҳида-алоҳида ва қўшма ялпи мажлисларидан, шунингдек палаталар доимий комиссияларининг ёки СССР Олий Совети комиссияларининг сессия давомида ўтказиладиган мажлисларидан иборат бўлади. Сессия палаталарнинг ялпи мажлисларида очилади ва ёпилади.

Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг сессиялари айни бир вақтда бошланади ва тамом бўлади.

111-модда. СССР Олий Советига лойиҳаларни таклиф қилиш ҳуқуқи Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Советига, иттифоқдош республикаларга эса ўз давлат ҳокимияти олий органлари орқали, СССР Олий Советининг комиссияларига ва унинг палаталарининг доимий комиссияларига, СССР Олий Советининг депутатларига, СССР Олий Судига, СССР Бош прокурорига берилади.

Оммавий жамоат ташкилотлари ҳам ўзларининг умумиттифоқ органлари орқали қонун лойиҳаларини таклиф қилиш ҳуқуқидан фойдаланадилар.

112-модда. Қонун лойиҳаси палаталарнинг мажлисларида муҳокама қилинганидан кейин битта ёки бир неча комиссияга кўриб чиқиш учун топширилиши мумкин. Палаталар қонун лойиҳасини комиссияларга топширмасдан ҳам муҳокама қилишга ва овозга қўйишга ҳақлидир.

СССР қонунлари, СССР Олий Советининг қарорлари ва бошқа актлари палаталарнинг алоҳида-алоҳида ёки қўшма мажлисларида қабул қилинади.

СССР Қонуни СССР Олий Советининг ҳар бир палатасида палата жами депутатларининг кўпчилиги уни ёқлаб овоз берган тақдирдагина қабул этилган деб ҳисобланади.

СССР Қонунларининг лойиҳалари СССР Олий Совети ёки СССР Олий Советининг Президиуми ўз ташаббуси билан ёхуд иттифоқдош республикалардан бирининг таклифига биноан қабул қилган қарорига мувофиқ умумхалқ муҳокамасига, шунингдек умумхалқ ўртасида овозга (референдум) топширилиши мумкин.

113-модда. Иттифоқ Совети билан Миллатлар Совети бир фикрга кела олмаган тақдирда масала ҳал қилиш учун палаталар томонидан тенг асосларда тузиладиган келиштириш комиссиясига топширилади, шундан кейин масала Иттифоқ Совети билан Миллатлар Совети томонидан қўшма мажлисда иккинчи марта кўриб чиқилади.

114-модда. СССР қонунлари, СССР Олий Советининг қарорлари ва бошқа актлари иттифоқдош республикаларнинг тилларида СССР Олий Совети Президиуми Раиси ва Секретарининг имзолари билан эълон қилинади.

115-модда. СССР Олий Советининг депутати СССР Министрлар Советига, министрларга ва СССР Олий Совети тузадиган бошқа органларнинг раҳбарларига сўров билан мурожаат қилишга ҳақлидир. СССР Министрлар Совети ёки сўров таалluқли бўлган мансабдор шахс СССР Олий Советининг сессиясида кечи билан уч кун муддат ичида оғзаки ёки ёзма жавоб беришлари шарт.

116-модда. СССР Олий Советининг депутати СССР Олий Советининг розилигисиз, СССР Олий Советининг сессиялари ўртасидаги даврда эса — СССР Олий Совети Президиумининг розилигисиз жиноий жавобгарликка тортилиши, қамоққа олиниши ёки суд йўли билан бериладиган маъмурий жазо чораларига тортилиши мумкин эмас.

117-модда. СССР Олий Совети палаталарнинг қўшма мажлисида СССР Олий Советининг Президиумини — СССР Олий Советининг доимий ишлайдиган, ўзининг бутун фаолияти тўғрисида унга ҳисоб берадиган органни сайлайди.

118-модда. СССР Олий Совети Президиуми депутатлар орасидан Олий Совет Президиумининг Раиси, раиснинг биринчи ўринбосари, раиснинг ҳар бир иттифоқдош республикадан биттадан — ўн беш ўринбосари, Президиум секретари ва СССР Олий Совети Президиумининг йигирма бир аъзосидан иборат қилиб сайланади.

119-модда. СССР Олий Совети Президиуми:

1) СССР Олий Советининг сессияларини чақиради;

2) СССР Олий Совети палаталари доимий комиссияларининг фаолиятини мувофиқлаштириб туради;

3) СССР Конституциясига риоя этилишини контрол қилади ва иттифоқдош республикалар конституцияларининг СССР Конституциясига мувофиқ бўлишини таъминлайди;

4) СССР Қонунларини талқин қилади;

5) СССРнинг халқаро шартномаларини ратификация этади ва денонсация қилади;

6) СССР Министрлар Советининг ва иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг қарор ва фармойишларини, агар улар қонунга тўғри келмаса, бекор қилади;

7) Ҳарбий унвонларни, дипломатик даражаларни ва бошқа махсус унвонларни белгилайди; олий ҳарбий унвонларни, дипломатик даражаларни ва бошқа махсус унвонларни беради;

8) СССР орденлари ва медалларини таъсис этади; СССР фахрий унвонларини белгилайди; СССР орденлари ва медаллари билан мукофотлайди; СССР фахрий унвонларини беради;

9) СССР гражданлигига қабул қилади, СССР гражданлигидан чиқиш ва СССР гражданлигидан маҳрум этиш тўғрисидаги, бошпана бериш ҳақидаги масалаларни ҳал этади;

10) Амнистия тўғрисидаги Умумиттифоқ ҳужжатларини эълон қилади ва афв этади;

11) СССРнинг чет давлатлардаги ва халқаро ташкилотлар ҳузуридаги мухтор вакилларини тайинлайди ва чақириб олади;

12) Ўз ҳузуридаги чет давлат дипломатик вакилларининг ишонч ёрлиқлари ва чақириб олиниш ёрлиқларини қабул қилади;

13) СССР Мудофаа кенгашини тузади ва унинг составини тасдиқлайди, СССР Қуролли Кучлари Олий қўмондонлигини тайинлайди ва ўзгартиради;

14) СССРни ҳимоя қилиш мақсадида айрим жойларда ёки бутун мамлакатда ҳарбий ҳолат эълон қилади;

15) Ялпи ёки қисман сафарбарлик эълон қилади;

16) СССР Олий Советининг сессиялари ўртасидаги даврда СССРга ҳарбий ҳужум бўлган тақдирда ёки агрессиядан бир-бирини мудофаа қилиш тўғрисидаги халқаро шартномалар юзасидан олинган мажбуриятларни бажариш зарур бўлиб қолган тақдирда — уруш ҳолати эълон қилади.

120-модда. СССР Олий Совети Президиуми Олий Совет сессиялари ўрталаридаги даврда:

1) зарурат туғилган тақдирда СССРнинг амалдаги қонунларига ўзгартишлар киритади;

2) иттифоқдош республикалар ўртасидаги чегараларнинг ўзгаришини тасдиқлайди;

3) СССР Министрлар Советининг таклифига биноан СССР министрликлари ва СССР давлат комитетларини тузади ва тугатади;

4) СССР Министрлар Совети Раисининг тақдимига биноан СССР Министрлар Советининг айрим аъзоларини лавозимидан озод қилади ва тайинлайди ҳамда буларни Олий Советнинг навбатдаги сессияси тасдиғига киритади.

121-модда. СССР Олий Совети Президиуми Фармонлар чиқаради ва қарорлар қабул қилади.

122-модда. СССР Олий Советининг ваколати тамом бўлганидан кейин СССР Олий Советининг Президиуми то янги сайланган СССР Олий Совети томонидан янги Президиум тузилгунча ўз ваколатини сақлайди.

СССРнинг янги сайланган Олий Советини илгариги составдаги СССР Олий Совети Президиуми сайловдан кейин уч ойдан кечиктирмай чақиради.

123-модда. Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети СССР Олий Совети ихтиёридаги масалаларни олдиндан кўриб чиқиш ва тайёрлаш учун, шунингдек СССР қонунларини ҳамда СССР Олий Совети ва унинг Президиуми қабул қилган бошқа қарорларни амалга оширишга кўмаклашиш, давлат органлари ва ташкилотларининг фаолиятини контроль қилиш учун депутатлар орасидан доимий комиссияларни сайлайди.

СССР Олий Советининг палаталари тенг асосларда қўшма комиссиялар тузишлари мумкин.

124-модда. СССР Олий Совети ўзига ҳисоб берувчи ва бошқа барча давлат органлари фаолиятини контроль қилади.

СССР Олий Совети халқ контроли органлари системасига бошчилик қиладиган СССР халқ контроли комитетини тузади.

125-модда. СССР Олий Совети зарур деб топган тақдирда ҳар қандай масала юзасидан текшириш комиссиялари, ревизия комиссияларини ва бошқа комиссияларни тузади. Барча давлат органлари, муассасалар ва мансабдор шахслар шу комиссияларнинг талабларини бажаришга, уларга зарур материаллар ва ҳужжатларни беришга мажбурдирлар.

126-модда. СССР Олий Совети ва унинг органларининг фаолият тартиби СССР Олий Советининг регламенти билан ва СССР Конституцияси асосида чиқариладиган СССР қонунлари билан белгиланади.

16 БОБ.
СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ

127-модда. СССР Министрлар Совети — СССР ҳукумати — СССР давлат ҳокимиятининг ижро қилувчи ва бошқарувчи олий органидир.

128-модда. СССР Министрлар Совети СССР Олий Совети томонидан Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг қўшма мажлисида: СССР Министрлар Советининг Раиси, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосарлари ва ўринбосарлари, СССР министрлари, СССР давлат комитетларининг раисларидан иборат составда тузилади.

Иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг Раислари лавозими бўйича СССР Министрлар Совети составига киради.

СССР Министрлар Совети Раисининг тақдимига биноан СССР Олий Совети СССРнинг бошқа органлари ва ташкилотлари раҳбарларини СССР ҳукумати составига киритиши мумкин.

129-модда. СССР Министрлар Совети СССР Олий Совети олдида жавобгардир ва унга ҳисоб беради, СССР Олий Советининг сессиялари ўртасидаги даврда эса — СССР Олий Совети Президиуми олдида жавобгар ва унга ҳисоб беради.

СССР Министрлар Совети ўз иши тўғрисида СССР Олий Совети олдида мунтазам ҳисоб бериб туради.

130-модда. СССР Министрлар Совети ССР Иттифоқи ихтиёрига берилган ва давлатни бошқаришга оид бўлган барча масалаларни ҳал этишга ҳақлидир, чунки бу масалалар Конституцияга кўра СССР Олий Совети ва СССР Олий Советининг Президиуми компетенциясига кирмайди.

СССР Министрлар Совети ўз ваколатлари доирасида:

1) халқ хўжалигига ва социал-маданий қурилишга раҳбарлик қилишни, фан ва техника соҳасида ягона сиёсат юргизилишини таъминлайди; халқ фаровонлиги ва маданиятини оширишни таъминлаш, ягона пул ва кредит системасини мустаҳкамлаш, ягона нарх-наво сиёсатини ўтказиш, давлат страхованиесини ягона ҳисоб-китоб ва статистика системасини ташкил этиш тадбирларини ишлаб чиқади ҳамда амалга оширади; саноат, қурилиш, қишлоқ хўжалиги корхоналарини ва бирлашмаларини, транспорт ва алоқа корхоналарини, банкларни, шунингдек умумиттифоқ қарамоғидаги бошқа ташкилот ва муассасаларни бошқаришни ташкил этади;

2) СССР халқ хўжалигини ривожлантириш ва социал-маданий қурилишнинг жорий ҳамда перспектив давлат планларини, СССР давлат бюджетини ишлаб чиқади ва СССР Олий Советига тақдим этади; Давлат плани ва бюджетини амалга ошириш тадбирларини кўради; планнинг бажарилиши ва бюджетнинг ижроси тўғрисидаги ҳисоботларни СССР Олий Советига тақдим қилади;

3) Давлат манфаатларини ҳимоя қилиш, социалистик мулкни ва жамоат тартибини сақлаш, гражданларнинг ҳуқуқларини таъминлаш ва қўриқлаш тадбирларини амалга оширади;

4) Давлат хавфсизлигини таъминлаш тадбирларини кўради;

5) СССР Қуролли Кучлари тузилишига умумий раҳбарлик қилади, ҳақиқий ҳарбий хизматга чақириладиган гражданларнинг йиллик контингентларини белгилайди;

6) Чет давлатлар билан муносабат, СССРнинг чет мамлакатлар билан ташқи савдоси, иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий ҳамкорлиги соҳасида умумий раҳбарлик қилади; СССРнинг халқаро шартномалари бажарилишини таъминлаш чораларини кўради; ҳукуматлараро халқаро шартномаларни тасдиқлайди ва денонсация қилади.

131-модда. Халқ хўжалигига раҳбарликни таъминлаш билан боғлиқ масалаларни ва давлат бошқарувининг бошқа масалаларини ҳал этиш учун СССР Министрлар Советининг доимий органи сифатида СССР Министрлар Советининг Раиси, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосарлари ва ўринбосарларидан иборат СССР Министрлар Советининг Президиуми иш олиб боради.

СССР Министрлар Совети, зарур бўлган тақдирда, СССР Министрлар Совети ҳузурида хўжалик, социал, маданий ва мудофаа қурилиши ишлари билан шуғулланадиган комитетлар, бош бошқармалар ва бошқа идоралар тузади.

132-модда. СССР Министрлар Совети СССР қонунлари ҳамда СССР Олий Совети Президиумининг Фармонлари асосида ва уларни ижро этиш юзасидан қарорлар ва фармойишлар чиқаради ҳамда уларнинг ижросини текширади. СССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишлари СССРнинг бутун территориясида ижро этилиши мажбурийдир.

133-модда. СССР Министрлар Совети СССР ихтиёрига берилган масалалар юзасидан иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг қарор ва фармойишларининг амал қилишини тўхтатишга, СССР министрликларининг, СССР давлат комитетларининг, шунингдек ўзига бўйсунувчи бошқа органларнинг актларини бекор қилишга ҳақлидир.

134-модда. СССР Министрлар Совети СССРнинг умумиттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари, СССР давлат комитетлари ўзига бўйсунувчи бошқа органларнинг ишларини бирлаштиради ва йўлга солиб туради.

Умумиттифоқ министрликлари ва СССР давлат комитетлари СССРнинг бутун территориясида ўзларига топширилган бошқарув тармоқларига бевосита ёки ўзлари тузадиган органлар орқали раҳбарлик қиладилар.

СССРнинг Иттифоқ-республика министрликлари ва СССР давлат комитетлари ўзларига топширилган бошқарув тармоқларига, қоида тариқасида, иттифоқдош республикаларнинг тегишли министрликлари ва давлат комитетлари орқали раҳбарлик қиладилар, СССР Олий Совети Президиуми тасдиқлаган рўйхат бўйича корхоналар ва бирлашмаларни бевосита бошқарадилар.

СССР министрликлари ва СССР давлат комитетлари ўзларига топширилган бошқарув тармоқларининг аҳволи ва ривожи учун жавобгардирлар, ўз компетенцияси доирасида СССР қонунлари, СССР Олий Совети Президиумининг Фармонлари, СССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишлари асосида ҳамда уларнинг ижроси юзасидан актлар чиқарадилар, уларнинг ижросини ташкил қиладилар ва текширадилар.

135-модда. СССР Министрлар Советининг ва унинг Президиумининг компетенцияси, уларнинг ишлаш тартиби, СССР Министрлар Советининг СССР министрликлари ва СССР давлат комитетлари билан ўзаро муносабатлари, шунингдек СССР умумиттифоқ ва иттифоқ-республика министрликлари ҳамда СССР давлат комитетларининг рўйхати СССР Министрлар Совети тўғрисидаги қонун билан белгиланади.

VI. Иттифоқдош республикаларда давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг тузилиш асослари

17 БОБ.
ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ВА БОШҚАРУВИНИНГ ОЛИЙ ОРГАНЛАРИ

136-модда. Иттифоқдош республика давлат ҳокимиятининг олий органи иттифоқдош республиканинг Олий Советидир.

Иттифоқдош республика Олий Совети СССР Конституциясига ва иттифоқдош республика Конституциясига биноан иттифоқдош республика ихтиёрига берилган ҳамма масалаларни ҳал этишга ҳақлидир.

Иттифоқдош республиканинг Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартишлар киритиш, иттифоқдош республика халқ хўжалиги ва социал маданий қурилишини ривожлантириш давлат планларини, шунингдек давлат бюджетини тасдиқлаш ,ўзига ҳисоб берадиган органларни тузиш ишларини фақат иттифоқдош республика Олий Совети амалга оширади.

Иттифоқдош республика қонунларини фақат иттифоқдош республиканинг Олий Совети қабул қилади.

137-модда. Иттифоқдош республиканинг Олий Совети иттифоқдош республика Олий Советининг доимий ишлайдиган ва ўз фаолияти тўғрисида унга ҳисоб берадиган органи — Олий Совет Президиумини сайлайди. Иттифоқдош республика Олий Совети Президиумининг состави ва ваколатлари иттифоқдош республиканинг Конституцияси билан белгиланади.

138-модда. Иттифоқдош республика Олий Совети иттифоқдош республиканинг Министрлар Советини — иттифоқдош республика ҳукуматини — иттифоқдош республика давлат ҳокимиятининг олий ижро қилувчи ва бошқарувчи органини тузади.

Иттифоқдош республика Министрлар Совети иттифоқдош республиканинг Олий Совети олдида жавобгардир ва унга ҳисоб беради, иттифоқдош республика Олий Советининг сессиялари ўртасидаги даврда эса — иттифоқдош республика Олий Совети Президиуми олдида жавобгар ва унга ҳисоб беради.

139-модда. Иттифоқдош республика Министрлар Совети СССР ва иттифоқдош республика қонунларига, СССР Министрлар Советининг қарор ва фармойишларига асосан ҳамда уларни ижро этиш юзасидан қарор ва фармойишлар чиқаради ҳамда уларнинг ижросини ташкил қилади ва текширади.

140-модда. Иттифоқдош республика Министрлар Совети автоном республика Министрлар Советларининг қарор ва фармойишларини амал қилишини тўхтатиш ҳамда халқ депутатлари ўлка, область, шаҳар, (республикага бўйсунувчи шаҳарлар) советлари, автоном областлар халқ депутатлари Советлари ижроия комитетларининг, областларга бўлинмаган иттифоқдош республикаларда эса халқ депутатлари район ва тегишли шаҳар Советлари ижроия комитетларининг қарор ва фармойишларини бекор қилиш ҳуқуқига эгадир.

141-модда. Иттифоқдош республика Министрлар Совети иттифоқдош республикадаги иттифоқ-республика ва республика министрликлари ҳамда давлат комитетлари ишини бирлаштиради ва йўлга солиб туради.

Иттифоқдош республикадаги иттифоқ — республика министрликлари ва давлат комитетлари ўзларига топширилган идора тармоқларига раҳбарлик қиладилар ва иттифоқдош республиканинг Министрлар Советига ҳам шунингдек СССРнинг тегишли иттифоқ-республика министрлигига ёки СССР давлат комитетига ҳам бўйсунадилар.

Республика министрликлари ва давлат комитетлари ўзларига топширилган бошқарув тармоқларига раҳбарлик қиладилар, иттифоқдош республика Министрлар Советига бўйсунадилар.

18 БОБ.
АВТОНОМ РЕСПУБЛИКА ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ВА БОШҚАРУВИНИНГ ОЛИЙ ОРГАНЛАРИ

142-модда. Автоном республика давлат ҳокимиятининг олий органи автоном республиканинг Олий Советидир.

Автоном республика Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартишлар киритиш, автоном республика халқ хўжалигини ва социал-маданий қурилишини ривожлантириш давлат планларини ҳамда давлат бюджетини тасдиқлаш, ўзига ҳисоб берадиган органларни тузиш ишини фақат автоном республиканинг Олий Совети амалга оширади.

Автоном республиканинг қонунларини фақат Автоном республиканинг Олий Совети қабул қилади.

143-модда. Автоном республиканинг Олий Совети автоном республика Олий Совети Президиумини сайлайди ва автоном республика Министрлар Советини — автоном республика ҳукуматини тузади.

19 БОБ.
ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИНИНГ ВА БОШҚАРУВИНИНГ МАҲАЛЛИЙ ОРГАНЛАРИ

144-модда. Ўлкалар, областлар, автоном областлар, автоном округлар, шаҳарлар, районлар, шаҳарлардаги районлар, посёлкалар, қишлоқ аҳоли пунктларида давлат ҳокимияти органлари уларнинг халқ депутатлари Советларидир.

(Давоми тўртинчи бетда).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)

(Давоми. Боши 1, 2, 3-бетда).

145-модда. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари маҳаллий аҳамиятга молик ҳамма масалаларни умумдавлат манфаатлари ва шу Совет территориясида истиқомат қилувчи гражданларнинг манфаатларига асосланиб ҳал этадилар, юқори давлат органларининг қарорларини амалга оширадилар, шунингдек республика ва умумиттифоқ аҳамиятига молик масалаларни муҳокама қилишда қатнашадилар, шу масалалар юзасидан ўз таклифларини киритадилар.

Халқ депутатлари Советлари ўз территориясида давлат, хўжалик ва социал-маданий қурилишга раҳбарлик қиладилар; хўжалик ва социал-маданий ривожланиш планларини ва маҳаллий бюджетни тасдиқлайдилар; ўзларига бўйсунувчи давлат органлари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг фаолиятига раҳбарлик қиладилар; қонунларга риоя этилишини, давлат ва жамоат тартиби, гражданларнинг ҳуқуқлари муҳофаза қилинишини таъминлайдилар; мамлакатнинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлашга ёрдам берадилар.

146-модда. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари ўз территориясига жойлашган ҳамда юқори идораларга бўйсунадиган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг қонунларга риоя этилиши юзасидан ўз ваколатлари доирасида контроль қиладилар, уларнинг ердан фойдаланиш, табиатни муҳофаза қилиш, қурилиш, халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш, аҳолига социал-маданий, маиший ва бошқа турдаги хизмат кўрсатиш соҳасидаги фаолиятини мувофиқлаштириб турадилар ва контроль қиладилар.

147-модда. Халқ депутатлари маҳаллий Советлари ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном республика қонунларида берилган ҳуқуқлар доирасида қарорлар қабул қиладилар. Маҳаллий Советларнинг қарорларини шу Совет территориясида жойлашган барча корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар, шунингдек мансабдор шахслар ва гражданлар бажаришлари шарт.

148-модда. Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижро қилувчи ва бошқарувчи органлари улар депутатлар орасидан сайлаб қўядиган ижроия комитетларидир.

Ижроия комитетлари йилига камида бир марта ўзларини сайлаган Советлар олдида ҳисоб берадилар.

149-модда. Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари ўзларини сайлаган Советга ҳам, шунингдек юқори ижро қилувчи ва бошқарувчи органга ҳам бевосита ҳисоб беради.

VII. Одил судлов, арбитраж ва прокурор назорати

20 БОБ.

СУД ВА АРБИТРАЖ

150-модда. СССРда одил судловни фақат суд амалга оширади.

СССРда СССР Олий суди, иттифоқдош республикаларнинг олий судлари, автоном республикаларнинг олий судлари, ўлка, область, шаҳар судлари, автоном областларнинг судлари, автоном округларнинг судлари, район (шаҳар) халқ судлари, шунингдек Қуролли Кучлардаги ҳарбий трибуналлар иш кўради.

151-модда. СССРда ҳамма судлар судьяларни ва халқ маслаҳатчиларини сайлаш асосида тузилади.

Район (шаҳар) халқ судларининг халқ судьялари район (шаҳар) гражданлари томонидан умумий, тенг ва тўппа-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида, яширин овоз бериш йўли билан беш йил муддатга сайланади. Район (шаҳар) халқ судларининг халқ маслаҳатчилари меҳнаткашлар ишлайдиган ёки истиқомат қиладиган жойларда очиқ овоз бериш йўли билан икки ярим йил муддатга сайланади.

Юқори судлар халқ депутатлари тегишли Советлари томонидан беш йил муддатга сайланади.

Ҳарбий трибуналларнинг судьялари СССР Олий Совети Президиуми томонидан беш йил муддатга, халқ маслаҳатчилари эса ҳарбий хизматчиларнинг йиғилиши томонидан икки ярим йил муддатга сайланадилар.

Судьялар ва халқ маслаҳатчилари сайловчилар ёки ўзларини сайлаган органлар олдида жавобгардирлар ва уларга ҳисоб берадилар.

152-модда. СССР Олий суди СССРнинг энг юқори суд органи бўлиб, СССР судларининг, шунингдек иттифоқдош республикалар судларининг судлов фаолияти устидан қонунда белгиланган доирада назорат қилиб туради.

СССР Олий суди СССР Олий Совети томонидан раис, унинг ўринбосарлари, аъзолар ва халқ маслаҳатчиларидан иборат составда беш йил муддатга сайланади. Иттифоқдош республикалар олий судларининг раислари ўз лавозими бўйича СССР Олий суди составига кирадилар.

СССР Олий судини ташкил этиш ва унинг ишлаш тартиби СССР Олий суди тўғрисидаги қонун билан белгиланади.

153-модда. Ҳамма судларда гражданлик ва жиноий ишларни кўриш коллегиал тарзда, биринчи инстанция судида эса халқ маслаҳатчилари иштирокида амалга оширилади. Одил судловни амалга оширишда халқ маслаҳатчилари судьянинг ҳамма ҳуқуқларидан фойдаланадилар.

154-модда. Судьялар ва халқ маслаҳатчилари мустақилдирлар ва фақат қонунга бўйсунадилар.

155-модда. СССРда одил судлов гражданларнинг қонун ва суд олдидаги тенглиги асосларида амалга оширилади.

156-модда. Ҳамма судларда ишлар ошкора кўрилади. Ишларни суднинг ёпиқ мажлисида тинглашга қонунда белгиланган ҳоллардагина йўл қўйилади, бунда судловнинг ҳамма қоидаларига риоя этилади.

157-модда. Айбланувчига ўзини ҳимоя қилиш ҳуқуқи таъмин этилади.

158-модда. Судлов иттифоқдош ёки автоном республика, автоном область, автоном округ тилида ёки ўша жойдаги кўпчилик аҳоли тилида олиб борилади. Суд ишлари олиб борилаётган тилни судда қатнашувчи кишилар билмаган тақдирда бу кишилар учун таржимон орқали ишга оид материаллар билан тўла танишиш, суд ишларида иштирок этиш ҳуқуқи ва судда она тилида сўзлаш ҳуқуқи таъмин этилади.

159-модда. Суднинг ҳукми бўлмаса ва жиноят қонунига мувофиқ келмаса ҳеч ким жиноят қилишда айбдор деб топилиши ва жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин эмас.

160-модда. Гражданларга ва ташкилотларга юридик ёрдам бериш учун адвокатлар коллегиялари ишлайди. Қонунда кўзда тутилган ҳолларда гражданларга юридик ёрдам текин берилади.

161-модда. Гражданлик ва жиноий ишларга доир судловда жамоат ташкилотлари ва меҳнат коллективларининг вакиллари иштирок этишлари мумкин.

162-модда. Ташкилотлар, муассасалар ва корхоналар ўртасидаги хўжалик низоларини давлат арбитражи органлари ҳал этади. Давлат арбитражи органларини ташкил этиш ва уларнинг ишлаш тартиби қонун билан белгиланади.

СССР давлат арбитражи барча арбитраж органлари фаолиятига раҳбарлик қилади ва уларнинг фаолиятини назорат қилади. СССР давлат арбитражининг бош арбитри СССР Олий Совети томонидан беш йил муддатга тайинланади.

21 БОБ.

ПРОКУРАТУРА

163-модда. Ҳамма министрликлар, давлат комитетлари ва идоралари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижро қилувчи ва бошқарувчи органлари, колхозлар, кооператив ва бошқа жамоат ташкилотлари, мансабдор шахслар, шунингдек гражданлар томонидан қонунларнинг аниқ ва бир хилда бажарилишини юқоридан назорат қилиш СССР Бош прокурорига ва унга итоат қилувчи прокурорларга юклатилади.

164-модда. СССР Бош прокурори СССР Олий Совети томонидан тайинланади, унинг олдида жавобгар бўлади ва унга ҳисоб беради, Олий Совет сессиялари ўртасидаги даврда эса СССР Олий Совети Президиуми олдида жавобгар бўлади ва унга ҳисоб беради.

165-модда. Иттифоқдош республикалар, автоном республикалар, ўлкалар, областлар ва автоном областларнинг прокурорлари СССР Бош прокурори томонидан тайинланади, автоном округларнинг прокурорлари, район ва шаҳар прокурорлари иттифоқдош республикаларнинг прокурорлари томонидан тайинланади ва СССР Бош прокурори томонидан тасдиқланади.

166-модда. СССР Бош прокурори ва ундан қуйи барча прокурорларнинг ваколат муддати — беш йил.

167-модда. Прокуратура органлари ўз ваколатларини амалга оширишда ҳар қандай маҳаллий органлардан мустақил бўлиб, фақат СССР Бош прокурорига бўйсунадилар.

СССР прокуратура органларини ташкил этиш ва уларнинг ишлаш тартиби СССРда прокурор назорати тўғрисидаги қонун билан белгиланади.

VIII. СССР Герби, байроғи, гимни ва пойтахти

168-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Давлат герби қуёш нурларида тасвирланган ва бошоқлар билан ўралган ер курраси устига солинган ўроқ ва болға расмларидан иборат бўлиб, унда иттифоқдош республикаларнинг тилларида: «Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!» деб ёзилган. Гербнинг тепасида беш қиррали юлдуз шакли бор.

169-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Давлат байроғи қизил алвондан бўлиб, унинг юқоридаги бурчагида, дастаси ёнида, зарҳал ўроқ ва болға расми солинган, бунинг тепасида эса зарҳал хошия тутилган беш қиррали қизил юлдуз шакли бор. Байроқнинг эни бўйига нисбатан 1:2 дир.

170-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Давлат гимни СССР Олий Совети Президиуми томонидан тасдиқланади.

171-модда. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг пойтахти Москва шаҳридир.

IX. СССР Конституциясига амал қилиш ва уни ўзгартиш тартиби

172-модда. СССР Конституцияси олий юридик кучга эгадир. Давлат органларининг ҳамма қонунлари ва бошқа актлари СССР Конституциясига асосан ва унга мувофиқ равишда чиқарилади.

СССР Конституцияси қабул этилган пайтдан бошлаб амал қилади.

173-модда. СССР Конституцияси СССР Олий Совети ҳар бир палатаси жами депутатларининг камида учдан икки қисмини ташкил эттан кўпчилик қабул қилган қарори билан ўзгартирилади.

РОССИЯНИНГ САЛОБАТЛИ ҚЎШИҒИ

Меҳнаткашлар бадиий ҳаваскорлик ижодиётининг Улуғ Октябрь 60 йиллигига бағишланган биринчи Бутуниттифоқ фестивали Лениннинг «Санъат — халқникидир» деган маънодор сўзларига жуда мос бўлиб тушди. Мароқли гўзал байрам икки йилдан ортиқ вақтдан бери Балтикадан Қора денгизгача, Карпат тоғидан Тинч океангача — бутун мамлакат бўйлаб давом этмоқда. Бу байрам Россия Федерациясида айниқса кенг қулоч ёзди. Бу ерда шаҳар ва қишлоқларнинг етти ярим миллиондан зиёд меҳнатчилари кўрикда ўз маҳорат ва илҳомларини намойиш қилдилар. Энг яхшиларининг яхшилари Москва саҳнасига чиқишдек фахрли ҳуқуқни олди.

Лауреатларнинг якунловчи концерти 2 июнь куни Кремлнинг Съездлар саройида бўлди.

Л. И. Брежнев, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. У. Черненко, К. В. Русаков ўртоқлар ложада пайдо бўлганларида залдаги кишилар ўринларидан туриб, уларни гулдурос давомли қарсаклар билан кутиб олдилар.

Концерт севикли Ватанни куйловчи, халқни ғалабадан ғалабага элтаётган Коммунистик партияни мадҳ этувчи ёрқин шеърий муқаддима билан очилди. Москва, Ленинград, Ульяновск, Новосибирск, Ростов-Дон, Саратов, Белгороднинг ҳаваскор артистлари ижросида «Революция сарчашмаси бор» қўшиғи салобатли янгради.

Томск, Смоленск, Краснодар, Иркутск, Ставрополь, Петрозаводскдан келган ҳаваскорлик коллективлари ва солистларнинг музикавий-шеърий йўқламасида Советлар мамлакати шонли йилномасининг саҳифалари томошабинлар кўз олдидан бирма-бир ўтди. «Партия билети тўғрисида» ва «Россиям ҳамиша мен билан ҳамдам», «Кичик ер» ва «Солдатлар ўтар» қўшиқларида, «Панфиловчилар қиссаси» рақс саҳнасида кураш ва меҳнатнинг қаҳрамонона йиллари гавдаланди.

«Меҳнат завқи» хореография композицияси совет кишиларининг юбилей йилидаги меҳнат зафарларини, уларнинг бузилмас дўстлиги ва бирлигини тараннум этди. Бу завқни пойтахтга Саян-Шушенск ГЭСи қурувчилари билан Магнитка металлурглари, Железногорск кон саралловчилари билан Архангельскнинг бўлажак ишчилари ансамбллари бахш этишди. Тиндалик ҳаваскор артистлар «БАМ ёшлари» қўшиғини пўлат магистралларнинг кашшофларига бағишладилар. Нижневартовскдан келган агитбригаданинг «Самотлор рапорт беради» деган саҳнаси томошабинларнинг қарсакларига сазовор бўлди. Концертнинг бир қанча номерлари қишлоқ меҳнаткашларининг ишларига бағишланди. «Дон диёрида», «Чўпон рақси» вокал-хореография миниатюралари, программанинг бошқа номерлари шу мавзуни акс эттирди. Ижрочилар орасида Орджоникидзенинг «Горец» ва Ростов областидаги Дон казакларининг ансамбллари бор эди. Кўп миллатли Россия халқларининг бутун бой ижодиёти концертда ранг-баранг халқ қўшиқлари ва рақслари, шўх лапарлар орқали кўрсатилди.

«Дўстлик» газ қувури қурувчиларининг совет-болгар ансамбли кўрсатган «Баҳор кайфияти» рақсида, Иваново ва Рязандан келган ҳаваскор артистлар ижросидаги Чили ватанпарварларини мадҳ этувчи қўшиқда меҳнат аҳлининг интернационал дўстлиги ва бирдамлиги мавзуи тасвирлаб берилди.

Музика санъатининг кўпгина жанрлари байрам концертида намойиш қилинди. Халқ қўшиғи ва тароналари билан бирга Глинка, Бах, Чайковский асарлари янгради.

Концерт Россия халқлари кўп миллатли оиласининг бирлиги ва қардошлигига бағишланган тантанали ҳотима билан якунланди. Концерт Россия Федерацияси меҳнатчиларининг маънавий бойлиги — юксак маданиятини гавдалантирди. Мамлакатимизда Коммунистик партия билан Совет давлатининг тинимсиз ғамхўрлиги туфайли инсон шахсини ҳар тарафлама камол топтириш учун ҳамма шарт-шароитлар яратиб қўйилган.

Концерт зўр муваффақият билан ўтди.

(ТАСС мухбири).

ТАСС БАЁНОТИ

Зимбабве халқининг юртида ғайри қонуний равишда ҳукмронлик қилаётган Родезия ирқчиларининг қуролли отрядлари яқинда қўшни давлат — Мозамбик Халқ Республикаси территориясига яна қароқчиларча бостириб кирдилар.

Я. Смит бошчилигидаги Родезия ирқчиларининг бу ҳатти-ҳаракатлари Африканинг жанубий қисмида вазиятни янада кескинлаштиради ва жиддий халқаро оқибатларга олиб келиши мумкин. Бу ҳатти-ҳаракатлар Я. Смит билан унинг гумашталари ва ҳомийлари қаттиқ қораланиши керак бўлган ўтакетган жиноятдир.

Айни вақтда Ғарбдаги баъзи давлатларнинг Я. Смит режими билан узлуксиз музокаралар олиб бораётганликлари ҳам диққатни ўзига жалб этади. Шу музокаралар туфайли улар Мозамбик территорияси у ёқда турсин, ҳатто Родезия территориясида ҳам ҳеч қандай хўжайинлик қилиш ҳуқуқига эга бўлмаган бу режимни амалда ҳимоя қилмоқдалар ва унга қонуний тус бермоқдалар. Англия ҳукуматининг ҳар қандай вазиятда ҳам Я. Смит режимига қарши куч ишлатмаслик тўғрисидаги баёноти Родезия ирқчиларини қўшни давлатларга қуролли ҳужум қилишини, Зимбабве халқини янада кўпроқ даражада шафқатсизлик билан эзишни тўғридан-тўғри рағбатлантиришдан бошқа нарса эмас.

Ирқчи қўшинларнинг Мозамбик Халқ Республикаси территориясига бостириб кирганлиги тўғрисидаги хабар Совет Иттифоқида қаҳр-ғазаб билан кутиб олинди. Бизнинг мамлакатимиз яқинда дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида Мозамбик Халқ Республикаси билан шартнома тузган эди. Бостириб кириш оқибатлари учун бутун жавобгарлик Африка жанубидаги ирқчи режимлар ва уларнинг ҳомийлари зиммасига тушади деб айтишга ТАСС вакил қилинган.

ПАРТИЯ АКТИВИ БИЛАН УЧРАШУВ

РОСТОВ-ДОН, 2 июнь. (ТАСС). КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари Ф. Д. Кулаков Ростов областида бўлган чоғида КПСС область комитети бюросининг аъзолари, шаҳар ва район партия комитетларининг биринчи секретарлари билан учрашди. Қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлигини ва чорвачилик маҳсулдорлигини ошириш резервларидан фойдаланиш билан, юбилей йилида областнинг халқ хўжалик планлари ва мажбуриятларини бажариши билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинди.

ЭКИНЛАРНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШГА ДОИМО ЭЪТИБОР БЕРАЙЛИК

СССР Фанлар академияси билан В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг Москвада ўтган қўшма илмий сессияси 2 июнь куни ўз ишини тамомлади. Сессияда мамлакатимизда ўсимликларни ҳимоя қилишни янада ривожлантириш истиқболлари муҳокама қилинди. Олимлар интенсив деҳқончилик талабларини қондирадиган ҳимоя тадбирларининг сифат жиҳатидан янги даражасига эришишга қаратилган тавсиялар қабул қилдилар. Зараркунандаларга, касалликларга, бегона ўтларга қарши курашнинг атроф муҳитга салбий таъсир қилмайдиган комплекс системаларини жорий этишга муҳим роль ажратилмоқда. (ТАСС).

ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР МУСТАҲКАМЛАНМОҚДА

Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашининг аъзоси бўлган мамлакатлар: Болгария, Венгрия, Германия Демократик Республикаси, Польша, Руминия, Чехословакия, СССР, шунингдек Финляндия Республикасининг лак-бўёқ саноати соҳасида ишлаётган мутахассисларининг мажлиси Тошкентда 3 июнь куни қўшма протоколни имзолаш билан тугади.

Мажлис иштирокчилари фан-техника соҳасидаги ҳамдўстликни ривожлантириш билан, жумладан янги юқори самарали лак ва бўёқларни биргаликда ишлаб чиқиш билан боғлиқ бўлган масалаларни келишиб олдилар. Атроф муҳитнинг ишлаб чиқариш чиқиндилари билан ифлосланишининг олдини олиш тадбирлари ҳам муҳокама қилинди.

СОВЕТ — БОЛГАРИЯ ДЎСТЛИГИ МИТИНГИ

ОЛМАОТА, (2 июнь. ТАСС) Болгария Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари, Болгария Халқ Республикаси Давлат Кенгашининг Раиси Тодор Живков бошчилигидаги БХР партия-ҳукумат делегациясининг Олмаота меҳнаткашлари вакиллари билан учрашуви совет ва болгар халқлари ўртасидаги бузилмас дўстлик ва ҳар томонлама қардошларча ҳамкорликнинг ёркин намойиши бўлди. В. И. Ленин номли саройда Совет—Болгария дўстлиги шарафига кўп кишилик митинг ўтказилди. КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаев митингда сўзлаган нутқида бундай деди: ўртоқ Тодор Живков, сиз ва ўртоқларингиз Москвада Леонид Ильич Брежнев билан ва бошқа совет раҳбарлари билан музокаралар олиб бордингиз. Муваффақиятли ўтган бу музокаралар Совет — Болгария дўстлиги йилномасидаги шонли саҳифаларнинг яна бири бўлиб қолади. Леонид Ильич алоҳида таъкидлаб ўтганидек, Болгария партия-ҳукумат делегациясининг Совет Иттифоқига қилган ҳозирги визити, музокараларнинг якунлари совет ва болгар халқларининг манфаатларига, тинчлик ва социализм иши манфаатларига яхши хизмат қилади.

Совет жамиятининг ижодий моҳияти, деди ўз нутқида Т. Живков, СССР янги Конституцияси лойиҳасида ўзининг яна бир ифодасини топди. Бу Конституция ўтган олтмиш йил мобайнида Советлар мамлакатининг ҳаётида ҳам, бутун планета ҳаётида ҳам эришилган муваффақиятларни ёритиб, тушунтириб беради ва тасдиқлайди. Янги Конституция КПСС Марказий Комитети ва шахсан Леонид Ильич Брежневнинг жаҳон социализми назарияси ва практикасига қўшган ажойиб ҳиссаси бўлади. Биз СССРнинг янги Конституцияси жаҳон социализмининг чинакам кодекси бўлиб қолади, деб хулоса чиқаришимиз учун ҳамма асослар бор.

Т. Живков сўзини давом эттириб, қуйидагиларни айтди: Болгария Халқ Республикаси ўттиз йилдан сал кўпроқ вақт мобайнида ўз қиёфасини томомила ўзгартириб юборди. Совет Иттифоқи билан, совет халқи билан ленинчи Коммунистик партия билан муттасил ҳар томонлама маҳкам яқинлашиб бориш йўли Болгария Халқ Республикасининг юксалиши учун мутлақо зарур шарт-шароитларнинг биридир. Биз айни бир мақсад — коммунизм сари олиб борадиган муштарак йўлдан биргаликда бормоқдамиз ва бундан буён ҳам бораверамиз.

* * *

Т. Живков ва БХР делегациясининг аъзолари 2 июнда Дўстлик уйини, Қозоғистон ССР санъат музейини, Қозоғистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасидаги қишлоқ хўжалик павильонини бориб кўрдилар, «Медео» спорт комплексини кўздан кечирдилар. Улар Қозоғистоннинг илғор корхонаси — Олмаотадаги уйсозлик комбинатининг иш тажрибаси билан танишдилар.

ОКТЯБРЬ ИНСОНЛАР ТАҚДИРИДА

«Улуғ Октябрь ва янги кишининг камол топиши». Жиззах областида ана шу мавзуга бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ институтининг ҳамда Жиззах педагогика институтининг олимлари, партия ходимлари, «Билим» жамиятининг лекторлари доклад қилишди.

Кремлда суҳбат

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин 2 июнь куни Кремлда РКП Марказий Комитети Сиёсий ижроия комитетининг аъзоси, РСР ҳукумати Бош министрининг ўринбосари Г. Опряни қабул қилди.

Самимий, ўртоқлик вазиятида ўтган суҳбатда турли соҳаларда СССР билан Руминия ўртасидаги ҳамкорликни ривожлантириш масалалари кўриб чиқилди. Суҳбатда СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари В. Н. Новиков ва Руминиянинг СССРдаги элчиси Г. Бадрус иштирок этдилар.

ВИЗИТ ДАВОМ ЭТМОҚДА

ОЛМАОТА. Болгария Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари, Болгария Халқ Республикаси Давлат Кенгашининг Раиси ўртоқ Т. Живков бошчилигидаги БХР партия-ҳукумат делегацияси бугун бу ердан Ульяновскка жўнаб кетди.

Неча минглаб олмаоталиклар қардош социалистик мамлакат делегациясини кузатиб қолиш учун шаҳар кўчалари ва майдонларига чиқдилар. Аэропортда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаев, Қозоғистон ССР Министрлар Советининг Раиси Б. А. Ашимов, бошқа расмий кишилар ўртоқ Живковни, делегация аъзоларини самимий қардошларча иззат-ҳурмат билан кузатиб қолдилар.

КПСС Марказий Комитетининг секретари И. В. Капитонов, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари С. Б. Ниёзбеков, СССР ташқи ишлар министрининг ўринбосари Н. Н. Родионов, СССРнинг БХРдаги элчиси В. Н. Базовскийлар Болгария Халқ Республикаси делегацияси билан бирга жўнаб кетдилар.

ЕР БАҒРИ БЕТИНЧ

3 июнь куни маҳаллий вақт билан соат 7 дан 06 минут ўтганида ва соат 8 дан 32 минут ўтганида Ўзбекистон пойтахтининг аҳолиси ер қимирлаганлигини сезди. Уларнинг кучи 4 балл ва 3 балл бўлди.

«Тошкент» сейсмик станциясининг маълумотларига кўра, биринчи зилзила ўчоғи Қирғизистон территориясида, Олой тизма тоғининг этакларида Фарғонадан 90 километр жанубда жойлашган. Эпицентрда силкиниш кучи 7 баллга борди. Фарғона водийсида ернинг 5-4 балл куч билан, Самарқандда 2-3 балл куч билан қимирлаганлиги сезилди.

Иккинчи ер қимирлаш тахминан ўша кучда — ўчоғида 6 баллдан юқори бўлди, лекин у анча чуқурликда рўй берди. Приборлар унинг эпицентри Афғонистон территориясида эканлигини қайд этди.

Республика территориясида вайронгарчилик бўлмади.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

Р. — 02424. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, Тошкент шаҳри. Индекс 64583 Г. 1636.